

เอกสารวิชาการ
เรื่องที่ 1

คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า
Rebies Free Area Operation Manual

โดย
นายสัตวแพทย์พรพิทักษ์ พันธุ์หล้า
นายสัตวแพทย์พิรุณ ชินสอน

เลขทะเบียนผลงานวิชาการ	ISBN : 978-616-11-2043-6
สถานที่ดำเนินงานวิจัย	กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
ระยะเวลาดำเนินการ	มีนาคม พ.ศ. 2557 - มิถุนายน พ.ศ. 2558
การเผยแพร่	โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำนวน 6,500 เล่ม

คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

พรพิทักษ์ พันธุ์หล้า¹/ พรพิรุณ ชินสอน²/

บทคัดย่อ

โรคพิษสุนัขบ้าถือเป็นโรคที่เป็นปัญหาที่ทางสาธารณสุขและปศุสัตว์ และอยู่ในเป้าหมายของการกวาดล้างตามพันธะสัญญานานาชาติ เป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ ประเทศไทยให้ความสำคัญกับโรคพิษสุนัขบ้ามาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 4 - 5 ทศวรรษ ในการพัฒนาการรักษาและป้องกันการให้วัคซีนอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในคนและสัตว์ แม้ว่าสถานการณ์จะดีขึ้นตามลำดับ แต่ปัญหาดังกล่าวยังไม่บรรลุลถึงเป้าหมาย การพัฒนาคู่มือสร้างเขตปลอดโรคพิษสุนัขบ้า เป็นการวางแผนร่วมกันในการดำเนินการอย่างบูรณาการที่สอดคล้องตรงกันในทุกระดับ การจัดทำคู่มือให้สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติในระดับพื้นที่ จึงมีความสำคัญเกิดประสิทธิภาพและวัดผลได้ ซึ่งจะนำมาสู่การประกาศเป็นเขตปลอดโรคพิษสุนัขบ้าในอนาคต ตามแนวทางมาตรฐานและหลักวิชาการขององค์การระหว่างประเทศโดยใช้คู่มือฉบับนี้ร่วมกับยุทธศาสตร์ตามแนวพระปณิธานของศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและรับรู้ที่ตรงกัน เพื่อการนำไปสู่การสร้างเขตปลอดโรคพิษสุนัขบ้าในระดับพื้นที่ และเป็นการเตรียมความพร้อมการประกาศเข้าสู่ประเทศไทยปลอดโรคพิษสุนัขบ้าในปี 2573 ตามเป้าประสงค์ขององค์การระหว่างประเทศในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : พิษสุนัขบ้า, พื้นที่ปลอดโรค

เลขทะเบียนผลงานวิชาการ : ISBN : 978-616-11-2043-6

¹ กองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

² สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

Rabies Free Area Operation Manual

Pornpitak Panlar ^{1/} Pornpirun Chinsorn ^{2/}

Abstract

Rabies is a neglected zoonotic disease and highly prevalent in developing countries. The global effort to stop human deaths from dog-mediated rabies by 2030. Thailand has gradually declined the situation over the past 4-5 decades and slightly fluctuated of the situation in the last 10 years. To achieve the global effort target, intersectoral implementation is the crucial strategies with the same vision and commitment. The operation manual is the guideline to combating the disease in term of international standard and measurable indicators for multiple government agencies in all level throughout the country in collaboration with Her Royal Highness Princess Chulabhorn project : The strategies of Animal free of Rabies : Human are safe from the disease to elimination the dog-mediated rabies is the crucial mechanism to achieve the international target by 2030.

Keywords : Rabies, Rabies elimination, Rabies Free Area

Publication : ISBN : 978-616-11-2043-6

^{1/} Division of General Communication disease Department of disease Control, MOPH.

^{2/} Bureau of disease Control and Veterinary Services. Department of Livestock Development MOAC.

กรมปศุสัตว์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข

กรมส่งเสริม
การปกครองท้องถิ่น

คู่มือการสร้างพื้นที่ ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

Rabies Free Area

คณะที่ปรึกษา

นายแพทย์โอภาส	การยักวินพงศ์	รองอธิบดีกรมควบคุมโรค
นายแพทย์รุ่งเรือง	กิจผาติ	ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค
นายสัตวแพทย์พลายยังค์	สการะเศรณี	ที่ปรึกษาสำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค
สัตวแพทย์หญิงอภิมย์	พวงหัตถ์	รักษาการนายสัตวแพทย์ทรงคุณวุฒิ กรมควบคุมโรค
สัตวแพทย์หญิงวิรงรอง	หุ่ณสุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมโรคติดต่อ ระหว่างสัตว์และคน กรมปศุสัตว์

เรียบเรียงโดย

นายสัตวแพทย์พรพิทักษ์	พันธ์หล้า	สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค
นายสัตวแพทย์พรพิรุณ	ชินสอน	สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์

บรรณาธิการ

นายสัตวแพทย์พรพิทักษ์	พันธ์หล้า	สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค
นายสัตวแพทย์พรพิรุณ	ชินสอน	สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์

คณะผู้จัดทำ

นายสัตวแพทย์พรพิทักษ์	พันธ์หล้า	สำนักโรคติดต่อทั่วไป	กรมควบคุมโรค
นางรัชณี	ธีระวิทย์เลิศ	สำนักโรคติดต่อทั่วไป	กรมควบคุมโรค
นางรัตนา	ธีระวัฒน์	สำนักโรคติดต่อทั่วไป	กรมควบคุมโรค
สัตวแพทย์หญิงวิมวิการ์	ศักดิ์ชัยนานนท์	สำนักโรคติดต่อทั่วไป	กรมควบคุมโรค
สัตวแพทย์หญิงอรพิรุณห์	สการะเศรณี	สำนักโรคติดต่อทั่วไป	กรมควบคุมโรค
สัตวแพทย์หญิงวิไลภรณ์	วงศ์พุกษาสูง	สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์	กรมปศุสัตว์
นางพรทิพย์	จิรศรีสกุล	สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการมีส่วนร่วม กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น	

พิมพ์

นางสาวณัชชา	ขุนชู	สำนักโรคติดต่อทั่วไป	กรมควบคุมโรค

ISBN : 978-616-11-2043-6

จัดทำโดย : กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

พิมพ์ครั้งที่ 1 : เดือนมีนาคม 2557 จำนวน 3,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 : เดือนมิถุนายน 2558 จำนวน 3,500 เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

คำนำ

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคติดต่อจากสัตว์มาสู่คนที่สำคัญ คนหรือสัตว์ที่เป็นโรคนี้จะต้องเสียชีวิตทุกราย สัตว์นำโรคส่วนใหญ่ในทวีปเอเชียเป็นสุนัข ผู้เสียชีวิตมักอยู่ในพื้นที่ที่ยากจนและด้อยพัฒนา องค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ได้ให้ความสำคัญที่จะต้องร่วมมือกันป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า โดยกำหนดเป้าหมายที่จะกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทย ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ (ค.ศ. ๒๐๒๐)

ในการนี้ กรมควบคุมโรค กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันที่จะสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่พื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าต่อไป กรมควบคุมโรค กรมปศุสัตว์ โดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้ร่วมกันจัดทำคู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies Free Area) ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน ป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่รวมถึงการประเมินจัดระดับความเสี่ยงของพื้นที่และประกาศเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าเล่มนี้ได้พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงาน การสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าซึ่งสาธารณสุข ปศุสัตว์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสู่การประกาศเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าต่อไป

(นายแพทย์โสภณ เมฆธน)
อธิบดีกรมควบคุมโรค

(นายสัตวแพทย์ทฤษฎี ชาวสวนเจริญ)
อธิบดีกรมปศุสัตว์

(นายวัลลภ พริ้งพงษ์)
อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สารบัญ

คำนำ	II
สารบัญ	III
คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies Free Area)	1
นิยาม	1
นิยามผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า	3
การแบ่งประเภทผู้ป่วย (Case Classification)	3
นิยามโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์	3
ขั้นตอนการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า	4
1. การจัดระดับพื้นที่	4
2. แนวทางการดำเนินงานให้เป็นพื้นที่ปลอดโรค	4
3. การประเมินและรับรองการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า	4
4. การกำหนดพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า	8
5. กลวิธีการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า	8
การปฏิบัติในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังการสัมผัส	12
การมีส่วนร่วมของชุมชน	14
ฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า	16
เอกสารแก้ไขเพิ่มเติมผลงานวิชาการ ตามมติของสำนักงาน ก.พ.	18
1. รายงานผลดำเนินการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564	
ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์	
ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี	
2. รายงานผลการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ประจำปีงบประมาณ 2564 (รอบ 12 เดือน)	
3. แผนงานด้านการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565) แผนงานโรคพิษสุนัขบ้า	
ภาคผนวก	60
ภาคผนวก 1 เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	61
ภาคผนวก 2 การเก็บส่งตัวอย่างเพื่อตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์	63
ภาคผนวก 3 แบบฟอร์มการส่งตัวอย่างตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์	64
ภาคผนวก 4 แบบนำส่งตัวอย่างเพื่อตรวจโรคพิษสุนัขบ้าจากผู้ป่วย	67
ภาคผนวก 5 แบบสอบสวนเฉพาะรายผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า	69
ภาคผนวก 6 รายงานการสอบสวนโรคและระบาดวิทยาของโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์	73
ภาคผนวก 7 คำสั่งกรมปศุสัตว์ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าแห่งประเทศไทย	78
ภาคผนวก 8 แผนภูมิการควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	80
เอกสารอ้างอิง	82

คู่มือ

การสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า
(Rabies Free Area)

นิยาม

พื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) คือ

“พื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า หมายถึง พื้นที่ไม่ปรากฏโรคพิษสุนัขบ้าในคนและในสัตว์ทุกชนิด ในพื้นที่มีการเฝ้าระวัง ค้นหาโรคอย่างทั่วถึง และมีมาตรการการควบคุมการนำสัตว์เข้ามาในพื้นที่นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา”

Criteria for declaration of Rabies Free Area

According to WHO Committee on Rabies (World Health Organization, 2008, ref) :

A provisionally rabies-free country or area is defined as ;

- historically free of rabies and an adequate surveillance system and effective import policy have been put into place to confirm and ensure maintenance of rabies-free status; or
- an area of a rabies-infected country where a successful animal rabies elimination programme is continuing and where an adequate surveillance system and effective import policy have been put into place to confirm and ensure maintenance of rabies-free status.

According to WHO (World Health Organization, 1992) : Criteria for declaration of Rabies Free Area is “A rabies-free area may be defined as one in which an effective import policy is implemented and, in the presence of adequate disease surveillance, no case of indigenously acquired rabies infection has been confirmed in humans or any animal species at any time during the previous 2 years.”

“Conversely an area can be considered to be rabies-infected if an indigenously acquired rabies infection has been confirmed in humans or any animal at any time during the previous 2 years.”

F.-X.Meslin

Coordinator for Strategy Development and Monitoring of Zoonoses, Foodborne Diseases and Kinetoplastidae (ZFK)

Rabies freedom is reported by WHO on the basis of the declaration of the country itself. Currently WHO does not certify the status of any free countries?

นิยามผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า

1. ผู้ป่วยที่มีอาการทางคลินิก (Clinical Criteria)

มีไข้ ปวดศีรษะ ชา เจ็บเสียวบริเวณแผลที่ถูกสัตว์กัด มีอาการคันอย่างรุนแรงบริเวณแผลที่ถูกกัดหรือมีอาการกลืนลำบากดื่มน้ำลายร่วมกับอาการอื่นๆ ได้แก่ กลืนน้ำ กลืนลม อัมพาตของแขน ขา Myoedema และมีประวัติคลุกคลีหรือถูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมกัด ข่วน

2. ผู้ป่วยหรือผู้เสียชีวิตที่ตรวจทางห้องปฏิบัติการ (Laboratory Criteria) โดยวิธีต่างๆ เช่น

- 2.1 การตรวจสอบสารพันธุกรรมโดยวิธี อนุชีววิทยา จากสิ่งส่งตรวจ เช่น น้ำลาย ปัสสาวะ น้ำไขสันหลัง ปมรากผม ผิวหนังบริเวณปมรากผม
- 2.2 การตรวจหาแอนติเจนโดยวิธี Direct Fluorescent Rabies Antibody test (D F A)
- 2.3 การแยกเชื้อไวรัสโดย การฉีดเข้าสมองหนู หรือเซลล์เพาะเลี้ยง

การแบ่งประเภทผู้ป่วย (Case Classification)

1. ยืนยัน (confirmed) มีผลการตรวจหลังเสียชีวิต ยืนยันการวินิจฉัยโดยวิธี DFA และ/หรือการตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างอื่นที่เชื่อถือได้ (ทั้งก่อนหรือหลังเสียชีวิต) เช่น mouse inoculation, cell culture และ molecular diagnosis

2. น่าจะเป็น (probable) ไม่มีผลยืนยันจากการตรวจศพ หรือจากการตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างอื่นที่เชื่อถือได้ดังในข้อ 1 แต่มีประวัติถูกสัตว์กัดชัดเจน (แม้ว่าไม่ได้ยืนยันจากการตรวจทางห้องปฏิบัติการ) และมีลักษณะอาการครบถ้วนทั้ง 3 ประการของ furious rabies หรือการวินิจฉัย paralytic rabies ตามอาการทางคลินิก ซึ่งควรต้องได้รับการยืนยันจากประสาทแพทย์ที่มีประสบการณ์

3. อาจเป็น (possible) มีลักษณะอาการไม่ครบ 3 ประการ สำหรับการวินิจฉัย furious rabies และอาจมีหรือไม่มีประวัติถูกสัตว์กัดชัดเจน

นิยามโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

1. โรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขทางคลินิก (Clinical Criteria)

- Furious rabies : อาการคลุ้มคลั่งหรืออาการทางสมองเป็นอาการสำคัญ
- Dump rabies : อาการอัมพาตหรืออาการทางอ่อนแรงของแขนขาเป็นอาการสำคัญ

2. โรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขจากผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ (Laboratory Criteria)

สุนัขที่ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการได้มาจาก

1. สุนัขที่มีประวัติกัดคนหรือสัตว์อื่นกักขังดูอาการ 10 วัน แล้วตายระหว่างดูอาการ
2. สุนัขที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุหรือสุ่มตรวจ
3. สุนัขที่มีอาการน่าสงสัย เช่น ดูร้ายไล่กัดคนหรือสัตว์อื่นๆ

ขั้นตอนการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

1. การจัดระดับพื้นที่

1.1 พื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

นิยาม พื้นที่ที่ไม่ปรากฏโรคพิษสุนัขบ้าในคนและในสัตว์ทุกชนิด มีการเฝ้าระวังค้นหาโรคอย่างทั่วถึง มีมาตรการการควบคุมอื่นๆ อย่างต่อเนื่องและควรมีการเฝ้าระวังการนำสัตว์เข้ามาในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ จนผลตรวจทางห้องปฏิบัติการไม่พบคนและสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้าตลอดระยะเวลา 2 ปีติดต่อกัน

1.2 พื้นที่ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

ระดับ A หมายถึง พื้นที่ที่ไม่พบรายงานโรคในคนและในสัตว์ ตลอดระยะเวลา 2 ปี

ระดับ B หมายถึง พื้นที่ที่ไม่พบรายงานคนเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ตลอดระยะเวลา 2 ปี แต่ยังพบรายงานสัตว์ตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้า

ระดับ C หมายถึง พื้นที่ที่ยังมีรายงานคนและสัตว์เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า

ทั้งนี้ต้องมีกิจกรรมต่างๆตามตารางหลักเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

2. แนวทางการดำเนินงานให้เป็นพื้นที่ปลอดโรค

พื้นที่ระดับ C ดำเนินการควบคุมโรคไม่ให้ผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 2 ปี ติดต่อเพื่อยกระดับเป็นพื้นที่ B

พื้นที่ระดับ B ดำเนินการควบคุมโรคไม่ให้มีรายงานโรคทั้งในคนและในสัตว์ติดต่อกันอย่างน้อย 2 ปี เพื่อยกระดับเป็นพื้นที่ A โดยมีการเฝ้าระวังโรคในสัตว์อย่างต่อเนื่อง

พื้นที่ระดับ A ดำเนินการควบคุมโรค รักษาสภาพไม่มีรายงานโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและสัตว์เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปีติดต่อ และมีการเฝ้าระวังค้นหาโรคอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งมีมาตรการอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง และควรมีการเฝ้าระวังการนำสัตว์เข้ามาในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ จนผลตรวจทางห้องปฏิบัติการไม่พบคนและสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อยกระดับเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าต่อไป

3. การประเมินและรับรองการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

3.1. การประเมินการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

3.1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานเป้าหมายของการตรวจประเมิน

3.1.2 ตรวจประเมินโดย “คณะกรรมการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า”

ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด

องค์ประกอบคณะกรรมการประเมินฯ (ตัวอย่างอย่างน้อย 5 ท่าน)

1) นายอำเภอ	ประธานกรรมการ
2) ท้องถิ่นอำเภอ	กรรมการ
3) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำอำเภอ	กรรมการ
4) ปศุสัตว์อำเภอ	กรรมการและเลขานุการ
5) สาธารณสุขอำเภอ	กรรมการและเลขานุการร่วม

อำนาจหน้าที่คณะกรรมการประเมินฯ

- 1) ตรวจสอบประเมินการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอ ปีละ 2 ครั้ง (ทุกๆ 6 เดือน) โดยผลการประเมินที่ได้จะมี 4 ระดับ คือ ระดับปลอดโรค ระดับ A ระดับ B และระดับ C ตาม“หลักเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมิน
- 2) เสนอรายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผลการประเมินครั้งสุดท้ายของปีงบประมาณ (ประเมินครั้งที่ 2) เป็นพื้นที่ “ระดับ A” และ “ระดับปลอดโรค” ไปยัง “คณะกรรมการตรวจรับรองท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” เพื่อขอรับการรับรองให้เป็นท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

3.2 การรับรองการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

3.2.1 การรับรอง “ท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า”

- ท้องถิ่นที่จะขอได้รับการรับรองให้เป็น “ท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” จะต้องได้รับการประเมินจากคณะกรรมการประเมินฯ เป็นพื้นที่ระดับ A และระดับปลอดโรคเท่านั้น
- ตรวจรับรองโดย “คณะกรรมการตรวจรับรองท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) ปลัดจังหวัด	ประธานกรรมการ
2) นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด	ประธานกรรมการร่วม
3) ท้องถิ่นจังหวัด	กรรมการ
4) หัวหน้ากลุ่มพัฒนาสุขภาพสัตว์	กรรมการและเลขานุการ
5) หัวหน้ากลุ่มงานควบคุมโรคติดต่อ	กรรมการและเลขานุการร่วม

 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจรับรองท้องถิ่นฯ มีดังนี้

- 1) ตรวจสอบข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประเมินฯ ได้เสนอรายชื่อเพื่อขอรับการรับรองให้เป็นท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า (เฉพาะพื้นที่ระดับ A และระดับปลอดโรคเท่านั้น)
  - 2) ออกใบรับรองการปลอดโรคพิษสุนัขบ้า (Certification of Rabies Free Zone) ให้กับท้องถิ่นที่ผ่านการตรวจสอบโดยคณะกรรมการรับรอง
  - 3) เพิกถอนใบรับรองการปลอดโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อท้องถิ่นนั้นไม่สามารถรักษาสถานภาพการปลอดโรคได้ตามหลักเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า
- ทั้งนี้ให้อำนาจการประกาศให้ท้องถิ่นเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าโดยผู้ว่าราชการจังหวัด

3.2.2 การรับรอง “อำเภอปลอดโรคพิษสุนัขบ้า”

- ตรวจรับรองโดยคณะกรรมการชุดเดียวกันกับข้อ 3.2.1
- แต่ละอำเภอจะเป็น “อำเภอปลอดโรคปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” ก็ต่อเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในอำเภอได้รับการรับรองให้เป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าแล้วเท่านั้น
- ประกาศให้อำเภอเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าโดยผู้ว่าราชการจังหวัด

3.2.3 การรับรอง “จังหวัดปลอดโรคพิษสุนัขบ้า”

- ตรวจรับรองโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยคณะกรรมการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าแห่งประเทศไทย
- แต่ละจังหวัดจะเป็น “จังหวัดปลอดโรคปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” ก็ต่อเมื่อ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในจังหวัดผ่านการรับรองให้เป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าแล้วเท่านั้น
- ประกาศให้จังหวัดเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3.3 การรักษาสถานภาพการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

3.3.1 ให้คณะกรรมการประเมินองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ดำเนินการติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่องปีละ 2 ครั้ง เพื่อติดตามการรักษาสถานภาพพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าของแต่ละท้องถิ่น

3.3.2 หากไม่สามารถรักษาสถานภาพปลอดโรคพิษสุนัขบ้าเอาไว้ได้ ให้คณะกรรมการรับรองพื้นที่ปลอดโรคแต่ละระดับดำเนินการประกาศให้พ้นสถานภาพพื้นที่ปลอดโรคของพื้นที่นั้นในแต่ละระดับ

ตารางหลักเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

เกณฑ์ การพิจารณา	ตัวชี้วัด	พื้นที่ ปลอดโรค	พื้นที่ควบคุมโรค		
			A	B	C
1. โรคพิษสุนัขบ้า ในคน	จำนวนผู้เสียชีวิต	ไม่มีผู้เสียชีวิต ต่อเนื่อง 2 ปี	ไม่มีผู้เสียชีวิต	ไม่มีผู้เสียชีวิต	ยังมีผู้เสียชีวิต
	ผู้เสียชีวิต/ผู้สงสัยทุกราย ได้รับการตรวจวินิจฉัย ทางห้องปฏิบัติการ	ทุกรายที่สงสัย ได้รับการตรวจ	-	-	-
2. โรคพิษสุนัขบ้า ในสัตว์	จำนวนสัตว์ที่ตรวจพบ เชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทาง ห้องปฏิบัติการ	ทุกตัวอย่างที่ส่ง ตรวจไม่พบเชื้อ	ทุกตัวอย่างที่ส่ง ตรวจไม่พบเชื้อ	ตัวอย่างที่ส่งตรวจ ยังมีการพบเชื้อ	ตัวอย่างที่ส่งตรวจ ยังมีการพบเชื้อ
	ระยะเวลาที่ตรวจไม่พบ เชื้อโรคพิษสุนัขในสัตว์	ไม่พบเชื้อ ต่อเนื่อง 2 ปี	ไม่พบเชื้อในสัตว์	ยังตรวจพบเชื้อ	ยังตรวจพบเชื้อ
	ร้อยละ 0.01 ของจำนวน สัตว์ในพื้นที่ ได้รับการ ตรวจวินิจฉัยทางห้อง ปฏิบัติการ และไม่พบ เชื้อโรคพิษสุนัขบ้า	ไม่พบเชื้อ ในสัตว์ ในพื้นที่ติดต่อกัน อย่างน้อย 2 ปี	ไม่พบเชื้อใน สัตว์ในพื้นที่	-	-
3. สักรวจสัตว์	มีการสำรวจจำนวนสุนัข ทั้งหมด	ครอบคลุม ทุกพื้นที่	ครอบคลุม ทุกพื้นที่	-	-
4. การฉีดวัคซีน ป้องกันโรคพิษ สุนัขบ้าในสัตว์	ร้อยละสุนัขได้รับการ ฉีดวัคซีนของจำนวน สุนัขทั้งหมด	ร้อยละ 80 ขึ้นไป	ร้อยละ 80 ขึ้นไป	-	-
5. การควบคุม จำนวนสุนัข	ร้อยละสุนัขได้รับการ ขึ้นทะเบียนของจำนวน สุนัขทั้งหมด	ร้อยละ 80 ขึ้นไป	-	-	-
	จำนวนสุนัขไม่มีเจ้าของ ในที่สาธารณะ	ไม่มี	มี	มี	มี
	มีการเฝ้าระวังการ เคลื่อนย้ายสุนัขเข้าออก ในพื้นที่	มี	-	-	-

4. การกำหนดพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

พื้นที่เป้าหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล/เมือง

เป้าหมาย • พื้นที่เป้าหมายดำเนินการเลื่อนระดับให้เป็นพื้นที่ควบคุมโรคในระดับสูงขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 10 ต่อปี

- ทุกพื้นที่เป้าหมายดำเนินการเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าภายในปี พ.ศ. 2563

5. กลวิธีการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

5.1 การประสานงานการควบคุมโรคในจังหวัดระหว่างหน่วยงาน

5.1.1 ปศุสัตว์จังหวัดและสาธารณสุขจังหวัดประเมินจัดระดับพื้นที่เป้าหมายตามระดับการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า (A B C) ที่จะดำเนินการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

5.1.2 ประสานการดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย โดยใช้งบประมาณของท้องถิ่น

5.1.3 ส่งแผนงาน/โครงการมายังสำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ เพื่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข กรมส่งเสริมปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในการพิจารณาให้การสนับสนุนโครงการในด้านต่างๆ ตามความเหมาะสม

5.2 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัขที่มีอายุตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไปให้ครอบคลุมร้อยละ 80 ของสุนัขทั้งหมด

5.2.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดงบประมาณสนับสนุนและประสานให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้ครอบคลุมจำนวนสุนัขในพื้นที่

5.2.2 ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการนำสุนัข ไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยมีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าในขณะที่มีการรณรงค์ และหรือให้ความสะดวกโดยให้บริการฉีดวัคซีนถึงบ้าน

5.2.3 รณรงค์ฉีดวัคซีนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5.2.4 จัดตั้งเครือข่ายการดำเนินงานด้านปศุสัตว์ในทุกหมู่บ้าน

5.2.5 สสำรวจประชากรสุนัข/แมวอย่างละเอียด ถูกต้องครบถ้วนและต่อเนื่อง และบันทึกข้อมูลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกครั้ง

5.2.6 ให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าผ่านสื่อโรงเรียน/วัด/ชุมชน อย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ควรให้ความรู้ทุกครั้ง เมื่อออกปฏิบัติงาน

5.2.7 ประสานเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในการฉีดวัคซีนให้สุนัข หากบุคลากรไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อาจมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และ อสม. ในการฉีดวัคซีน

5.3 การควบคุมสุนัข

5.3.1 ออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการควบคุมสุนัขไม่มีเจ้าของของท้องถิ่นในเรื่องการเลี้ยงสุนัข การฉีดวัคซีน การรับผิดชอบเมื่อสุนัขไปทำอันตรายก่อความเสียหาย หรือก่อเหตุรำคาญต่อผู้อื่น เช่น กัดคน หรือการขับถ่ายตามหน้าบ้านผู้อื่น เป็นต้น

5.3.2 จัดเวทีประชาคมให้ชุมชนร่วมระดมความคิดเห็นหาข้อสรุปร่วมกัน แล้วกำหนดเป็นมาตรการของชุมชนในการดำเนินการกับผู้นำสุนัขไปปล่อยทิ้งหรือให้อาหารสุนัขในที่สาธารณะ หรือไม่คุมกำเนิดสุนัขทำให้มีสุนัขเกินความต้องการเป็นต้น

5.3.3 มีมาตรการลดจำนวนสุนัขไม่มีเจ้าของที่ชัดเจน ตามข้อตกลงจากเวทีประชาคม

5.3.4 ฉีดยาคุมกำเนิด และทำหมันให้สุนัข โดยเจ้าของสุนัข และหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุน

5.3.5 จัดทำทะเบียนผู้เลี้ยงหรือครอบครองสุนัข และมีการปรับปรุง (update) อย่างสม่ำเสมอ หรือสำรวจจำนวนสุนัขอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5.3.6 จัดหาสถานที่เลี้ยงสุนัขไม่มีเจ้าของในแต่ละจังหวัด หรือจัดทำโครงการหาบ้านใหม่ให้สุนัข

5.3.7 ปลุกฝังและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเลี้ยงสุนัขให้ถูกวิธี และตระหนักถึงอันตรายจากสุนัข

5.4 การส่งตรวจหัตถ์ที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

5.4.1 ให้ความรู้แก่ประชาชน รวมทั้งมีการชี้แจงความสำคัญของการส่งตรวจหัตถ์ที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักในอันตรายของสัตว์ที่ตายไม่ทราบสาเหตุ หรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า และผลเสียจากการที่ไม่ส่งหัตถ์ที่น่าสงสัยตรวจ

5.4.2 ให้คำแนะนำขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อการส่งตรวจตัวอย่าง เช่น การตัดหัว การใส่ถุงพลาสติก การแช่เย็น การบันทึกประวัติ และการนำส่งตัวอย่าง เป็นต้น แก่ อบต./เทศบาล อาสาสมัครและประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

5.4.3 การส่งตรวจหัตถ์ทางห้องปฏิบัติการ ให้พิจารณาดังนี้

- สุนัขหรือแมวที่ตายหรือถูกฆ่าตายโดยภายใน 10 วันก่อนตายมีประวัติกัดคนหรือ สัตว์อื่น หรือมีอาการน่าสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

- สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่นๆ ที่มีอาการผิดปกติหรือพบว่าตายโดยไม่ทราบสาเหตุ (ตามความเหมาะสม)

5.4.4 ห้องปฏิบัติการต้องแจ้งผลการตรวจ (โดยเฉพาะกรณีผลการตรวจพบเชื้อ) ให้แก่ผู้ส่งตรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทันที เพื่อดำเนินการสอบสวนและควบคุมโรค

5.4.5 ให้ อบต./เทศบาลรับผิดชอบในการส่งตรวจหัตถ์ และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งหมด เช่น ค่าตอบแทนในการเก็บ การส่งตัวอย่างฯ

5.4.6 สร้างเครือข่ายและระบบการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่

5.5 การรายงานและการควบคุมโรคเมื่อพบคนหรือสัตว์เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า

5.5.1 กรณีพบคนเป็นหรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ต้องรายงานตามระบบเฝ้าระวังโรค รง. 506 โดยไม่จำเป็นต้องรอผลการตรวจชันสูตรทางห้องปฏิบัติการ และแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ทั้งด้านสาธารณสุขและด้านปศุสัตว์เพื่อดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- ให้ดำเนินการตรวจสอบยืนยันแหล่งข้อมูลของการเกิดโรคแล้วรีบดำเนินการสอบสวนโรคโดยด่วน (Outbreak investigation) เพื่อให้ทราบสาเหตุ แหล่งที่มาของการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า

** กรณีพบผู้ป่วยสงสัยว่าเป็นโรคนี้เข้ารับการรักษายาบาลให้รีบไปสอบสวนโรค ขณะที่ผู้ป่วยยังมีชีวิตอยู่จะได้ประโยชน์มากกว่าการสอบสวนจากญาติพี่น้องหรือผู้ใกล้ชิด

- ประสานงานแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการสอบสวนเฉพาะรายผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า หากพบว่า มีการนำสัตว์ต้นเหตุเข้ามา หรือนำออกไปจากพื้นที่ที่เกิดเหตุ หรือถูกกักจากพื้นที่ใดให้มีการประสานงานแจ้งพื้นที่นั้น เพื่อให้มีการควบคุม หรือเฝ้าระวังโรคไม่ให้แพร่ระบาดต่อไป

- ดำเนินการติดตามหาผู้สัมผัสหรือสงสัยว่าสัมผัสโรคทุกราย เพื่อให้ได้รับการป้องกันรักษาอย่างถูกต้องครบถ้วน

5.5.2 กรณีพบสัตว์เป็นหรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ต้องแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบทั้งด้านสาธารณสุขและด้านปศุสัตว์เพื่อดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- ดำเนินการสอบสวนและควบคุมโรคในสัตว์นำโรคในพื้นที่นั้นโดยด่วน โดยการทำให้ Ring Vaccination

- ดำเนินการติดตามหาผู้สัมผัส หรือสงสัยว่าสัมผัสโรคทุกราย เพื่อให้ได้รับการป้องกันรักษาอย่างถูกต้องครบถ้วน

- กำชับเจ้าของสัตว์ หรือผู้รับผิดชอบให้ติดตามเฝ้าดูอาการสัตว์ที่ถูกสัตว์นำโรคกัด อย่างน้อย 6 เดือน (กรณีเจ้าของไม่ต้องการกำจัด) ถ้ามีอาการสงสัยให้รีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์โดยเร็ว

- ให้สุศึกษาประชาสัมพันธ์เรื่อง โรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชาชนให้เข้าใจและตระหนักถึงอันตรายของโรค รวมทั้งการป้องกันและควบคุมโรค

5.6 การทำ Ring vaccination

ในกรณีที่ได้รับรายงานผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าจากหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข หรือรายงานการพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์จากห้องปฏิบัติการให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดดำเนินการ ดังนี้

5.6.1 รายงานการเกิดโรคโดยทันที เมื่อพบโรคพิษสุนัขบ้าเกิดขึ้นทั้งในสัตว์และคนในพื้นที่ ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง อบต. เทศบาลในพื้นที่ เพื่อประสานความร่วมมือในการควบคุมโรค

5.6.2 สอบสวนหาสาเหตุของการเกิดโรคทั้งในคนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข และสอบสวนหาสาเหตุการเกิดโรคในสัตว์ที่ให้ผลบวกทุกราย ตามแบบรายงานการสอบสวนโรคและระบาดวิทยาของโรคพิษสุนัขบ้า กรมปศุสัตว์

5.6.3 สำรวจจำนวนสุนัข/แมว ในหมู่บ้านที่เกิดโรค และดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัข/แมว ในรัศมี 3 กิโลเมตร รอบจุดเกิดโรค

5.6.4 ทำลายสัตว์ที่สงสัยว่าได้รับเชื้อในกรณีที่จำเป็น เช่น มีประวัติไม่เคยได้รับวัคซีนมาก่อน หากไม่ต้องการทำลาย ต้องมีผู้รับผิดชอบดูแลสังเกตอาการอย่างน้อย 6 เดือนภายในการควบคุมของสัตวแพทย์ ถ้าสัตว์ตายในระหว่างดูอาการต้องส่งหัวสัตว์ตรวจทางห้องปฏิบัติการต่อไป

5.6.5 เฝ้าระวังในพื้นที่รอบจุดเกิดโรคเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือน

5.6.6 ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ ในกรณีที่มีโรคพิษสุนัขบ้าเกิดขึ้น และให้ความรู้ คำแนะนำในการป้องกันตนเองรวมทั้งสัตว์เลี้ยง และให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ในการเฝ้าระวังโรคในพื้นที่

5.6.7 สนับสนุนและกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการควบคุมโรค

5.7 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคนที่ถูกสัตว์ที่เป็นหรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัด

5.7.1 ให้ความรู้เรื่อง โรคพิษสุนัขบ้า เน้นการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเมื่อสัมผัสโรคก่อนไปพบแพทย์

5.7.2 ดูแลรักษาผู้สัมผัสโรคทุกราย ตามแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข รายละเอียดเพิ่มเติมสามารถดูได้ในเว็บไซต์ <http://thaigcd.ddc.moph.go.th>

5.7.3 จัดหาวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้เพียงพอ (ประมาณการจำนวนการใช้วัคซีนโดยดูจากข้อมูลการให้วัคซีนย้อนหลัง 5 ปี)

5.7.4 จัดบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้เข้าถึงได้ง่ายในระดับโรงพยาบาลชุมชนทุกพื้นที่

5.7.5 ผู้บริหารระดับจังหวัดต้องเน้นให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ความสำคัญในการค้นหา ผู้ถูกกัด/ผู้สัมผัสโรค ชักประวัติผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าทุกราย หากสัตว์ที่กัดมีแนวโน้มเป็นโรคพิษสุนัขบ้าให้ประสานเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันที เพื่อดำเนินการควบคุมโรคในสัตว์ และบันทึกรายงานผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36)

5.7.6 ให้อาสาสมัครประจำหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล และกระตุ้นให้ผู้ที่ถูกกัดมารับการรักษา และค้นหาผู้สัมผัสโรคทุกรายให้มารับการฉีดวัคซีนจนครบตามกำหนด

5.7.7 รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการรับการฉีดวัคซีนหลังสัมผัสโรค

5.7.8 ในทุกพื้นที่ควรใช้ผลการชันสูตรโรคจากห้องปฏิบัติการประกอบการพิจารณาให้วัคซีนด้วย

5.7.9 ประสานข้อมูลสัตว์ที่เป็นต้นเหตุให้ปศุสัตว์ในพื้นที่ทราบเพื่อควบคุมโรคในสัตว์ต่อไป

การปฏิบัติ

ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังการสัมผัส

1. การสัมผัสที่ไม่ติดเชื้อ

คือ การถูกตอมตัวสัตว์ สัมผัสน้ำลายหรือเลือดสัตว์
โดยผิวหนังผู้สัมผัสไม่มีแผลหรือรอยถลอก

- ไม่ต้องฉีดวัคซีนหรือสังเกตอาการของสัตว์ที่กัด

2. การสัมผัสที่มีโอกาสติดเชื้อ

คือ การที่น้ำลายหรือสารคัดหลั่งของสัตว์สัมผัสกับ
รอยถลอกของผิวหนังหรือรอยข่วน แผล เยื่อเมือก หรือถูกกัดโดย
ฟันสัตว์ทะลุผิวหนัง

- 2.1 กรณีที่ต้องฉีดวัคซีนจนครบ จากการสัมผัสที่มีโอกาสติดเชื้อในลักษณะต่างๆ ดังนี้
- สุนัขหรือแมวที่มีการผิดปกติ หรือมีนิสัยเปลี่ยนไป เช่น ไม่เคยกัดใคร แต่เปลี่ยนนิสัยเป็นดุร้ายกัดเจ้าของหรือคนอื่น
  - สัตว์จรจัด สัตว์ป่า ค้างคาว สุนัขหรือแมวที่กัดแล้วหนีหายไป หรือผู้ถูกกัดจำสัตว์ที่กัดไม่ได้
  - สัตว์ซึ่งมีผลการตรวจสอบโดย Direct fluorescent rabies antibody test (DFA) ให้ผลลบ
  - สัตว์ซึ่งมีผลการตรวจสอบโดย Direct fluorescent rabies antibody test (DFA) ให้ผลลบแต่มีความผิดปกติ โดยก่อนตาย 10 วันกัดคนหรือสัตว์อื่น
- 2.2 กรณีที่ต้องฉีดวัคซีนทันที (ถ้าไม่เคยได้รับวัคซีนฯ มาก่อนต้องฉีด RIG ด้วย) ได้แก่
- การสัมผัสที่มีโอกาสติดโรคสูง ตามเกณฑ์ระดับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้ากลุ่มที่ 3 เช่น ถูกกัดบริเวณใบหน้า ศีรษะ ลำคอ มือ แผลลึก แผลฉีกขาดมาก หลายแผล เป็นต้น
- 2.3 กรณีที่ยังไม่ฉีดวัคซีนทันที แต่กักขังสุนัขและแมวไว้สังเกตอาการ 10 วัน ต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้
- 2.3.1 สัตว์ที่กัดมีอาการปกติ และถูกกัดโดยมีเหตุโน้มนำ
- 2.3.2 สุนัขและแมวได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี เคยฉีดมาแล้วอย่างน้อย 2 ครั้ง ครั้งหลังสุดไม่เกิน 1 ปี
- 2.3.3 สุนัขและแมวรับการเลี้ยงดูอย่างดี ถูกกักขังบริเวณ ทำให้มีโอกาสสัมผัสสัตว์อื่นที่อาจเป็นโรคพิษสุนัขบ้าได้น้อย
- ถ้าสุนัขและแมวเกิดอาการผิดปกติในระหว่างสังเกตอาการ ให้เริ่มฉีดวัคซีนทันที และถ้าสัตว์ตายควรส่งหัวสุนัขและแมวตรวจทางห้องปฏิบัติการด้วย
- 2.4 กรณีดังต่อไปนี้ไม่ต้องฉีด rabies immunoglobulin (RIG) คือ
- ผู้สัมผัสที่เคยได้รับวัคซีน HDCV, PCECV, PVRV, PDEV มาก่อนอย่างน้อย 3 ครั้ง
  - ผู้สัมผัสที่ได้รับการฉีดวัคซีนมาแล้วเกิน 7 วัน เพราะ RIG จะกีดขวางการสร้างภูมิคุ้มกันจากวัคซีน
- 2.5 การเขียนบัตรนัด
- 2.5.1 ผู้ให้บริการต้องเขียนระบุชนิดของวัคซีน วิธีฉีด วันที่ฉีดอย่างชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ผู้สัมผัสจะต้องไปรับวัคซีนต่อที่อื่นเพื่อให้สถานบริการที่รับต่อทราบและดำเนินการได้อย่างถูกต้อง
- 2.5.2 ผู้ให้บริการต่อจากสถานบริการเดิมต้องพิจารณาชนิดของวัคซีน วิธีฉีด วันที่ฉีดที่ผู้สัมผัสโรคได้รับมาก่อน แล้วจึงให้บริการต่อด้วยวัคซีนและวิธีฉีดแบบเดิม

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนควรจัดทำข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้วิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง อาจมีการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน/ตำบล ให้ร่วมกันแก้ปัญหา โดย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และสาธารณสุขเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมป้องกันโรคโดยให้ อบต./เทศบาลเป็นแกนนำ ปศอ./สสอ./รพ.สต./ ผู้นำชุมชน เป็นที่ปรึกษาของคนในชุมชนเป็นตัวเชื่อมประสานเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ในชุมชน พร้อมทั้งมีการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ ตามลำดับ เช่น อบต./เทศบาล รายงานระดับอำเภอ แต่ละอำเภอรายงานต่อจังหวัด ซึ่งคณะกรรมการระดับจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานโดย กิจกรรมการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชนที่สำคัญ มีดังนี้

กิจกรรมการเฝ้าระวังและการรายงานโรค

1. วิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์โรคในพื้นที่ทั้งในคนและสัตว์
  - สำรวจข้อมูลประชากรสุนัข/แมว การฉีดวัคซีนสุนัข และการส่งสมองสัตว์ที่สงสัยตรวจ
  - สำรวจข้อมูลการฉีดวัคซีนผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าหรือสงสัยว่าสัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า
  - เฝ้าระวังการนำสุนัขนอกพื้นที่เข้ามาในพื้นที่
2. จัดทำรายงาน ร.36 (ข้อมูลสัมผัสโรค), รายงาน รง.506 (ข้อมูลผู้เสียชีวิต) และรายงาน การส่งตัวอย่างตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้า

กิจกรรมการพัฒนาด้านการป้องกันควบคุมโรค

1. นำข้อมูลจากการเฝ้าระวังโรค/ข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรค
2. สนับสนุนวัคซีนสุนัขให้เพียงพอเพื่อให้บริการฉีดวัคซีนในสุนัขได้ทั่วถึงให้ได้อย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนสุนัขทั้งหมด
3. ประสานงานกับปศุสัตว์ในการฉีดวัคซีน ทำหมันสุนัข โดยจัดให้มีเครือข่ายในการดำเนินงาน เช่น อาสาสมัครปศุสัตว์ฉีดวัคซีน
4. ควบคุมประชากรสุนัข เช่น จัดหาสถานที่เลี้ยงสุนัขไม่มีเจ้าของ หรือหาบ้านใหม่ให้สุนัขอยู่ หรือใช้เทคนิคอื่น

กิจกรรมการสุศึกษาและประชาสัมพันธ์

1. ร่วมรณรงค์ให้ประชาชนนำสุนัขไปฉีดวัคซีนปีละครั้ง
2. ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่อง โรคพิษสุนัขบ้า ให้ประชาชนตระหนักถึงการดูแลสัตว์เลี้ยงที่ถูกต้อง การรับวัคซีนหลังถูกกัด และการปฐมพยาบาลเบื้องต้นหลังถูกกัด
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เช่น การประกวดหนังสือเล่มเล็ก
4. สนับสนุนสื่อสุศึกษาให้มีในระดับท้องถิ่น

กิจกรรมสร้างแรงจูงใจให้มีการควบคุมกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า

1. การจัดประกวดพื้นที่ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าดีเด่นในทุกระดับ
2. มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง พรบ. โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 อย่างจริงจัง
3. การฉีดวัคซีนพร้อมให้บริการเสริม เช่น ฉีดยาคุมกำเนิด
4. ให้รางวัลแก่พื้นที่ที่มีการฉีดวัคซีนมากกว่า 80%

กิจกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

ตรวจสอบและรายงานผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำผลมาวางแผนแก้ไขปัญหาดังต่อไป

ฐานข้อมูล

เพื่อใช้ในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

ควรประกอบด้วย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรสุนัข (สำรวจข้อมูลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง)
  - จำนวนประชากรสุนัข/แมวที่มีเจ้าของทั้งหมดในพื้นที่
  - จำนวนประชากรสุนัข/แมวที่ไม่มีเจ้าของทั้งหมดในพื้นที่
2. ข้อมูลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัข/แมว
  - จำนวนสุนัข/แมวที่ได้รับการฉีดวัคซีนในพื้นที่
3. ข้อมูลการตรวจวินิจฉัยสัตว์นำโรค
  - จำนวนสัตว์ที่ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ และผลการตรวจพบเชื้อ
  - การทำแผนที่จุดเกิดโรคในหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ ในจุดที่พบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

แหล่งข้อมูล : 1. รายงานการสอบสวนโรคและระบาดวิทยาของโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์จาก
สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด
2. รายงานผลการตรวจสมองสัตว์จากห้องปฏิบัติการตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าทั่วประเทศ
3. [http:// www.dld.go.th/dcontrol](http://www.dld.go.th/dcontrol) (กรมปศุสัตว์)

4. ข้อมูลผู้สัมผัสโรค (จากรายงาน ร.36) เป็นรายงานผู้สัมผัสหรือสงสัยว่าสัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า ที่รับการฉีดวัคซีนจากสถานบริการสาธารณสุข

- จำนวนผู้สัมผัสโรคที่มารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แยกตามกลุ่มอายุ เขตเทศบาล/อบต
- ข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์ที่เป็นสาเหตุ

แหล่งข้อมูล : 1. สถานบริการสาธารณสุข

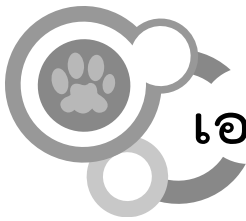
2. <http://thaigcd.ddc.moph.go.th> หรือ <http://R36.ddc.maph.go.th>

5. ข้อมูลผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า (จากรายงาน 506 และแบบสอบสวนโรคเฉพาะราย)

- สาเหตุการเสียชีวิต/ชนิดสัตว์/สถานที่รับเชื้อ
- ในกรณีที่ผู้เสียชีวิตไม่ได้รับการฉีดวัคซีนหรืออิมูโนโกลบูลินต้องมีรายงานว่า เพราะเหตุใดทุกราย

แหล่งข้อมูล : 1. สำนักระบาดวิทยา หรือ <http://203.157.15.4>

2. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

เอกสารแก้ไขเพิ่มเติมผลงานทางวิชาการ ตามมติของสำนักงาน ก.พ.

1. แผนยุทธศาสตร์การดำเนินโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
2. รายงานผลดำเนินการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี
3. รายงานผลการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ประจำปีงบประมาณ 2564 (รอบ 12 เดือน)
4. แผนงานด้านการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565) แผนงานโรคพิษสุนัขบ้า

1. แผนยุทธศาสตร์การดำเนินโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า
ตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าสุทนต์มณี เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
ปี 2560 – ปี 2563

1.1 วิสัยทัศน์ กำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2562

- 1.2 พันธกิจ
- 1) พัฒนาระบบการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ให้หมดไปจากประเทศไทย
  - 2) พัฒนาศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดให้มีมาตรฐานเพื่อการบริหารจัดการสุนัขจรจัดอย่างเป็นระบบตามหลักสวัสดิภาพ
  - 3) พัฒนาแนวทางการควบคุม ป้องกัน และการดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน ร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
  - 4) ส่งเสริมและผลักดันให้ชุมชน และท้องถิ่นมีบทบาทในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่
  - 5) ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับเยาวชน ประชาชน ชุมชนและท้องถิ่นเพื่อการป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าไม่ให้เสียชีวิต
  - 6) พัฒนาระบบฐานข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้าและการบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการข้อมูลทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
  - 7) มีระบบรายงานติดตามประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ
  - 8) มุ่งพัฒนานวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าประสงค์

1.3 เป้าประสงค์ ไม่มีคนและสัตว์เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าอย่างยั่งยืน

- 1.4 ประเด็นยุทธศาสตร์
- 1) การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
  - 2) การจัดการระบบศูนย์พักพิงสัตว์
  - 3) การเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน
  - 4) การขับเคลื่อนดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้าในท้องถิ่น
  - 5) การประชาสัมพันธ์
  - 6) การบูรณาการและการบริหารจัดการข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้า
  - 7) การติดตามและประเมินผล
  - 8) การพัฒนานวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

1.5 กลยุทธ์

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์
1. การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์	1.1 ส่งเสริมการบูรณาการการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในทุกระดับ 1.2 ส่งเสริมการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ 1.3 ส่งเสริมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ 1.4 ส่งเสริมการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ให้ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ 1.5 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ประชาชน 1.6 ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ 1.7 สนับสนุนการติดตามการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าของท้องถิ่น 1.8 สนับสนุนกลยุทธ์การศึกษาวิจัยและพัฒนา การเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
2. การจัดการระบบศูนย์พักพิงสัตว์	2.1 พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์พักพิงสัตว์และใช้ผลงานวิจัยการพัฒนาระบบมาตรฐานศูนย์พักพิงเป็นแนวทาง และดำเนินการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย กรมปศุสัตว์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน
3. การเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน	3.1 การเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในคน 3.2 การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคน 3.3 การควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน 3.4 บูรณาการดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย 3.5 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 3.6 วิจัยและพัฒนา
4. การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้าในท้องถิ่น	4.1 จัดทำแผนบูรณาการการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น 4.2 ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า 4.3 ส่งเสริมนวัตกรรมการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า 4.4 สนับสนุนการจัดทำระบบข้อมูลสุนัข/แมว ในชุมชนท้องถิ่น
5. การประชาสัมพันธ์	5.1 สร้างการรับรู้ และความเข้าใจ 5.2 สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาและแสวงหาความร่วมมือลดกระแสต่อต้าน 5.3 สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อเห็นคุณค่าของทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
6. การบูรณาการและการบริหารจัดการข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้า	6.1 สนับสนุนการสร้างระบบฐานข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้าหนึ่งเดียว (Rabies One Data) 6.2 สนับสนุนการสร้างศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ (Incidence Command System, ICS)
7. การติดตามและประเมินผล	7.1 ตรวจสอบติดตามการดำเนินโครงการที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ทุกจังหวัดทั่วประเทศและกรุงเทพมหานคร
8. การพัฒนานวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี	8.1 การพัฒนานวัตกรรมชีววัตถุเพื่อควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า 8.2 การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเลี้ยงดูทั้งสัตว์เลี้ยงที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของ 8.3 การพัฒนานวัตกรรมศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด 8.4 การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี เพื่อการบริหารจัดการสมัยใหม่

1.6 เป้าหมาย ปี 2560 – ปี 2563

การดำเนินการ	เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ที่	ปี 2560			ปี 2561			ปี 2562			ปี 2563		
		ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม	ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม	ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม	ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม
1. ฉีดวัคซีนในสัตว์	1,4												
1.1 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์รอบจุดเกิดโรคมี 3 กิโลเมตร	1	100%		100%	100%		100%	100%		100%	100%		100%
1.2 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสุนัข	1	-	-	-	-	60%	60%	-	80%	80%	-	100%	100%
2. การทำหมัน	1	80,000 ตัว	-	80,000 ตัว	80,000 ตัว	120,000 ตัว	200,000 ตัว	80,000 ตัว	120,000 ตัว	200,000 ตัว	80,000 ตัว	120,000 ตัว	200,000 ตัว
3. สำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัข	1												
3.1 สุนัขจรจัดพื้นที่เสี่ยง	1	-	60%	60%	-	80%	80%	-	100%	100%	-	100%	100%
3.2 สุนัขอื่น ๆ	1	-	50%	50%	-	50%	50%	-	50%	50%	-	50%	50%
4. ศูนย์พักพิงสัตว์ต้นแบบ	2			1			5			5			7
5. ผู้สัมผัสสัตว์ที่ตรวจพบเชื้อพิษสุนัขบ้าได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตามแนวทางเวชปฏิบัติ	1,3,4, 5,6,7			100%			100%			100%			100%
6. จำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า	1,3,4, 5,6,7			0 คน			0 คน			0 คน			0 คน
7. อำเภอเสี่ยง* มีการดำเนินการตามแผนป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ตามมาตรการเชิงรุกที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด	1,3,4, 5,6,7			90%			95%			100%			100%

การดำเนินการ	เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ที่	ปี 2560			ปี 2561			ปี 2562			ปี 2563		
		ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม	ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม	ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม	ข้อมูลเดิม	เพิ่มเติม	รวม
8. ระบบสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System : DHS) ในพื้นที่จังหวัดเสียม* มีแผนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	1,3,4, 5,6,7			90%			95%			100%			100%
9. ให้ความรู้ประชาชน/ผลิตสื่อ/โลโก้โครงการ	3,5,8			100%			100%			100%			100%
9.1 สื่อต้นแบบ													
9.2 สื่อถึงประชาชน													
9.3 สื่อถึงผู้นำ สจ.													
10. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมการเลี้ยงและการปล่อยสัตว์	4												
10.1 พื้นที่เสี่ยง				50%			60%			70%			80%
10.2 พื้นที่อื่น ๆ				50%			60%			70%			80%
11. มีการบูรณาการและบริหารจัดการข้อมูล	6												
11.1 มีระบบฐานข้อมูลเพื่อการจัดการ		มี		มี			มี			มี			มี
11.2 ตั้งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์		มี		มี			มี			มี			มี
12. ตรวจสอบระดับภูมิคุ้มกัน	8	0		0			100%			100%			100%

1.7 ที่มาและการวิเคราะห์สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย

1.7.1 ที่มา:

ด้วย ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงมีพระปณิธานเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในการดูแลทุกข์สุขของพสกนิกรชาวไทย รวมถึงสรรพชีวิตภายใต้ร่มพระบารมีให้ได้รับความผาสุก トラバจนทุกวันนี้ และขออัญเชิญพระกระแสรับสั่งเมื่อครั้งเสด็จทอดพระเนตรการดำเนินงานของศูนย์ดูแลสุนัขจรจัดของกองทัพเรือ ณ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2559 ว่า “ทรงห่วงใยปัญหาโรคพิษสุนัขบ้าที่เป็นปัญหาสำคัญของชาติ” และทรงมีพระประสงค์ให้โรคพิษสุนัขบ้าหมดไปจากประเทศไทย โดยต้องค่อยเป็นค่อยไป สัตวแพทย์ควรมีบทบาทในการช่วยดำเนินการ

รัฐบาลได้น้อมรับใส่เกล้าฯ สนองพระปณิธาน และ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งที่ 214/2559 ลงวันที่ 29 กันยายน 2559 แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และทรงมีพระกรุณาธิคุณรับเป็นประธานกรรมการฯ พร้อมพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ ทรงร่วมเป็นรองประธานฯ เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการฯ เห็นผลเป็นรูปธรรม โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการจากสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และกรม กอง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น เพื่อเป็นการน้อมเกล้าจารึกพระเกียรติคุณที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย และสรรพชีวิต เนื่องในโอกาสวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 60 พรรษา ของศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ในวันที่ 4 กรกฎาคม 2560 รัฐบาลเห็นสมควรดำเนินการโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณให้ปรากฏสืบไป

1.7.2 สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย

1.7.2.1 สถานการณ์โรคในสัตว์: แนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นและขยายพื้นที่มากขึ้น

แม้ว่าสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์จะลดความรุนแรงลงจากอดีตเป็นอย่างมาก จากที่มีตัวอย่างหัวสัตว์ที่ให้ผลบวกมากถึง 1,115 ตัวอย่างในปี 2540 ลดลงมาอยู่ในระดับต่ำสุดในปี 2556 ที่พบตัวอย่างหัวสัตว์ที่ให้ผลบวกเพียง 102 ตัวอย่าง สอดคล้องกับร้อยละของตัวอย่างที่ให้ผลบวกจากเดิมที่ประมาณร้อยละ 25 – 45 ในช่วงปี 2536 – 2546 ลดลงมาเหลือร้อยละ 5 โดยประมาณ ในช่วงหลังจากปี 2546 เป็นต้นมา

แต่สถานการณ์ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาจากปี 2556 – 2558 พบว่าจำนวนตัวอย่างหัวสัตว์ที่ให้ผลบวกต่อโรคพิษสุนัขบ้า มีจำนวนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี 102, 250, และ 330 ตัวอย่างตามลำดับ และที่สำคัญในปีปัจจุบัน ตั้งแต่ต้นปีจนถึง 31 ตุลาคม 2559 พบว่ามีตัวอย่างที่ให้ผลบวกมากถึง 456 ตัวอย่าง เฉลี่ย 45 ตัวอย่างต่อเดือน และมีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนมากกว่า 500 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เริ่มทวีความรุนแรงและน่าเป็นห่วง เนื่องจากจำนวนตัวอย่างที่เกิดขึ้นในปี 2559 เป็นจำนวนที่สูงที่สุดในรอบ 14 ปี นับตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา โดยพื้นที่ที่พบโรคหนาแน่น 3 กลุ่มจังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานครและจังหวัดในภาคตะวันออก ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร เช่น ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ ปราจีนบุรี รongลงมา ได้แก่ กลุ่มจังหวัดสงขลาและพื้นที่รอบจังหวัดสงขลา ได้แก่ สุราษฎร์ธานี ปัตตานี ตรัง และกระจายในกลุ่มจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ ยโสธร และอุบลราชธานี แต่ที่น่าสนใจก็คือพื้นที่ตำบลหรืออำเภอ

ที่พบโรคในปี 2558 พบว่ามีการเกิดโรคซ้ำและมีจำนวนตัวอย่างที่ให้ผลบวกมากขึ้นในปี 2559 นอกจากนี้ ยังพบการกระจายตัวของโรคไปในพื้นที่ที่ไม่พบโรคในรอบ 2 ปีในทั่วทุกภาค เช่น กาญจนบุรี กำแพงเพชร นครพนม ประจวบคีรีขันธ์ พระนครศรีอยุธยา อุดรธานี เป็นต้น ในด้านชนิดสัตว์ที่พบโรค พบว่า ตัวอย่าง สุนัข ยังคงเป็นสัตว์ที่ให้ผลบวกมากที่สุด ร้อยละ 90 แต่ที่น่าสนใจคือ ตัวอย่างที่ให้ผลบวกจากโค พบว่าสูงขึ้นในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา โดยพบร้อยละ 5 จากตัวอย่างที่ให้ผลบวกทั้งหมด มากกว่าแมวที่ร้อยละ 4 ในส่วนของความเป็นเจ้าของและประวัติการได้รับวัคซีน ในตัวอย่างที่ให้ผลบวกในรอบ 4 ปีล่าสุด (2556 – ตุลาคม 2559) พบว่าเป็นตัวอย่างจากสัตว์ที่มีเจ้าของมากกว่าร้อยละ 55 มากกว่าตัวอย่างจากสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของที่ร้อยละ 37 และไม่ทราบความถี่เจ้าของร้อยละ 8 ส่วนประวัติการได้รับวัคซีนพบว่า ผู้ส่งตัวอย่างไม่ทราบประวัติการทำวัคซีนในสัตว์ที่ให้ผลบวกร้อยละ 44 และไม่ได้ฉีดร้อยละ 39 และเมื่อนำมาคิดเฉพาะตัวอย่างที่ให้ผลบวกและเป็นสัตว์มีเจ้าของพบว่า ไม่ทราบประวัติวัคซีนร้อยละ 58 และไม่ได้ฉีดร้อยละ 13 จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นดังกล่าวทำให้เราทราบถึงความรุนแรงและพื้นที่ที่พบโรค รวมทั้งกลุ่มเป้าหมาย เพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.7.2 สถานการณ์โรคในคน: แนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นและขยายพื้นที่มากขึ้น

จากข้อมูลระบบเฝ้าระวังโรค (รง 506) สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ระหว่างปี พ.ศ. 2554 – 2559* จำนวน 7, 7, 7, 6, 5 และ 12 ราย ตามลำดับ ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา และตาก จังหวัดละ 2 ราย จังหวัดสงขลา ระยอง ปราจีนบุรี สระแก้ว ศรีสะเกษ และกรุงเทพมหานคร จังหวัดละ 1 ราย ถือว่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและจากการวิเคราะห์ข้อมูลระบบรายงานผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36) ของสำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค ระหว่างปี พ.ศ. 2554 – 2559* พบผู้มารับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 179,066 167,625 157,091 166,376 163,789 และ 122,158 ราย ตามลำดับ ลักษณะการกระจายข้อมูลพบมีผู้ถูกกัดมารับวัคซีนเฉลี่ยเดือนละ 12,000 – 14,000 ราย โดยพบมากในกลุ่มอายุ 1 – 5 ปี, 46 – 55 ปี, 6 – 10 ปี และ 36 – 45 ปี ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าประชากรทุกกลุ่มอายุมีโอกาสเกิดโรคได้ในปี พ.ศ. 2558 กรมควบคุมโรค ทำการสำรวจความรู้และทัศนคติของประชาชนเรื่องโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 3,024 ตัวอย่าง พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าไม่ถูกต้อง เช่น คิดว่าโรคพิษสุนัขบ้ารักษาได้ (ร้อยละ 32.4) มีการล้างแผล ใส่ยา ไปหาหมอเมื่อถูกสัตว์กัดข่วน (ร้อยละ 39.6) เป็นต้น และจากรายงานการเฝ้าระวังโรคของสำนักระบาดวิทยา ตั้งแต่ปี 2556 – 2558 พบว่า ปัจจัยสำคัญของผู้เสียชีวิตคือ การไม่ดูแลรักษาบาดแผลหลังสัมผัสโรค ไม่ได้รับการฉีดวัคซีน หรือฉีดวัคซีนไม่ครบถ้วนตามแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้า และยังพบว่าผู้สัมผัสโรคทั้งหมดจะเสียชีวิตหลังสัมผัสโรคไม่เกิน 1 ปี

(*ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. – 30 พ.ย. 59)

1.7.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาคนถูกสุนัขกัดในประเทศไทย นับว่าเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง ผู้ที่ถูกสุนัขกัดในแต่ละปีมีจำนวนเท่าใดไม่สามารถตอบได้ เนื่องจากไม่ได้อยู่ในระบบที่ต้องรายงาน แต่จากข้อมูลผู้ถูกสุนัขกัดที่มารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสถานบริการของกระทรวงสาธารณสุข (ระบบรายงาน ร.36) พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี หากรวมผู้ที่ไปรับบริการจากสถานบริการของมหาวิทยาลัยและเอกชนด้วยแล้ว ประเมินการว่าน่าจะถึงปีละ 5 แสนคน ซึ่งรัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงินสูงถึง 1,000 ล้านบาทต่อปี นับว่าเป็นภาระที่รัฐบาลต้องนำเงินภาษีอากรมาใช้จ่ายเพื่อการนี้เป็นจำนวนมาก หากมีผู้ถูกสุนัขกัดและผู้ที่ต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค

พิษสุนัขบ้าลดลง ค่าใช้จ่ายที่ลดลงจะได้นำไปทำประโยชน์อื่น ๆ ได้มากมาย ผู้ที่มาขอรับบริการเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการดูแลบาดแผล และไม่ได้รับการฉีดวัคซีนอย่างถูกต้อง ทำให้ยังมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้อย่างต่อเนื่องตลอดมา จากรายงานการสอบสวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า ถูกสุนัขขอยอายุ 1 – 3 เดือนกัด แล้วไม่ไปรับการฉีดวัคซีนป้องกัน เนื่องจากไม่คิดว่าลูกสุนัขจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้าได้ เช่นเดียวกับที่มีคนเข้าใจผิดคิดว่าโรคนี้เป็นเฉพาะฤดูร้อนเท่านั้น จึงไม่สนใจที่จะไปพบแพทย์ เพื่อขอรับการฉีดวัคซีนเมื่อลูกสุนัขกัด

จากผลการศึกษาความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของประชาชนไทยในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า ครूरเรือนส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสุนัขหรือแมว และเลี้ยงสุนัขมากกว่าแมว ส่วนใหญ่เป็นสุนัขที่ขอมมาเลี้ยงและเก็บมาเลี้ยง เพื่อไว้เฝ้าบ้านและเลี้ยงไว้เป็นเพื่อน โดยคนภาคกลางเก็บมาเลี้ยงและเลี้ยงไว้เป็นเพื่อนสูงกว่าภาคอื่น และส่วนใหญ่เลี้ยงแบบปล่อยเป็นอิสระเข้าออกนอกบ้านได้ ในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 11.9 ของครूरเรือน มีสมาชิกถูกสัตว์กัด/ข่วน (ส่วนใหญ่เป็นสุนัข) ซึ่งส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.1 ถูกกัด/ข่วน โดยสัตว์มีเจ้าของ ทั้งของตนเองและของผู้อื่น คนที่ถูกสุนัขกัดไปพบแพทย์ร้อยละ 75 สำหรับคนที่ไม่พบแพทย์ ไม่ไปเพราะคิดว่าแผลเล็กน้อย ไม่น่าติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า และสุนัขที่กัด เช่น ลูกสุนัข ไม่น่าจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้า สาเหตุที่เจ้าของสุนัขไม่ได้พาสุนัขไปฉีดวัคซีน เนื่องจากไม่มีหน่วยงานมาให้บริการ สัตว์อายุน้อยกว่า 2 เดือน และจับสัตว์ไม่ได้ นอกจากนี้พบว่าประชาชนมีความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการสังเกตอาการสุนัขที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า สัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคพิษสุนัขบ้า การรักษาคนที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า การปฏิบัติเมื่อถูกสัตว์ที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัด และไม่รู้ว่ามีกฎหมายบังคับให้เจ้าของนำสุนัขไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ส่วนประชาชนที่มีอายุ 76 – 90 ปี เมื่อถูกสัตว์กัดแล้วไปพบแพทย์น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 25 ประชาชนที่อยู่ในภาคกลางเมื่อถูกสัตว์กัดแล้วไปพบแพทย์น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น จะเห็นได้ว่าโรคนี้ยังเป็นปัญหาก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตคน สัตว์ และเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีนโยบายที่ชัดเจน แผนยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากโรคพิษสุนัขบ้าเป็นได้ทั้งคนและสัตว์ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดูแลการป้องกันควบคุมโรคในสัตว์ โดยออกพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 เป็นแม่บท ส่วนกระทรวงสาธารณสุขดูแลการป้องกันควบคุมโรคในคน โดยอาศัยพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นแม่บท และพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เป็นแม่บท โดยทั้งสองหน่วยงานจะต้องประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สถานเสาวภา สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน

ประกอบกับในปี พ.ศ. 2550 องค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การควบคุมโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ได้ตกลงร่วมกันกำหนดเป้าหมายให้ประเทศที่มีอุบัติการณ์ของโรคจะต้องร่วมมือกันกำจัดโรคนี้ให้หมดไปภายใน พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่ยังคงพบโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและในสัตว์ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงเร่งรัดการดำเนินงานป้องกันและควบคุม เพื่อให้โรคพิษสุนัขบ้าหมดไปจากประเทศไทย ภายในปี พ.ศ. 2563 โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อจะได้นำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งในประเทศและนอกประเทศ

2. ประเด็นยุทธศาสตร์ 8 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

เป้าประสงค์

ไม่พบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาระบบการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ให้ครอบคลุม ถูกต้องทันเหตุการณ์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อพัฒนาการดำเนินงานด้านการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ให้มีภูมิคุ้มกันโรคและปลอดโรคพิษสุนัขบ้า
3. เพื่อพัฒนาการดำเนินงานด้านการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมการบูรณาการการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในทุกกระดับ
  - 1.1 ประชุมหารือ ชี้แจงแผน และติดตามประเมินผล
  - 1.2 ฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรด้านโรคพิษสุนัขบ้าให้มีประสิทธิภาพในทุกกระดับ
  - 1.3 ประชุมคณะอนุกรรมการเพื่อบูรณาการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
2. ส่งเสริมการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
  - 2.1 ฝึกอบรมทีมสอบสวนและการเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังโรคให้มีประสิทธิภาพและทันเหตุการณ์ในทุกระดับ
  - 2.2 เพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาการตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ให้ได้มาตรฐานสากล มีความไว ความจำเพาะสูง รวดเร็ว และเชื่อถือได้
  - 2.3 อบรมเชิงปฏิบัติการตรวจโรคพิษสุนัขบ้าด้วยเทคนิคที่ได้มาตรฐานกับห้องปฏิบัติการอ้างอิงโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อขับเคลื่อนให้ประเทศไทยมีความพร้อมทางห้องปฏิบัติการ
  - 2.4 ดำเนินการภูมิคุ้มกันภายหลังจากการได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้า
  - 2.5 จัดทำระบบการเก็บและส่งตัวอย่างตามมาตรฐานสากล
3. ส่งเสริมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
  - 3.1 บริหารการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่เสี่ยงและพื้นที่เกิดโรคให้ครอบคลุมจำนวนประชากรสุนัขและแมวร้อยละ 100
    - 3.1.1 ดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่เสี่ยงและพื้นที่เกิดโรคให้ครอบคลุมจำนวนประชากรสุนัข-แมวร้อยละ 100
    - 3.1.2 ขอความร่วมมือการดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ทั่วไปให้ครอบคลุมจำนวนประชากรสุนัข-แมว
    - 3.1.3 การเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าใน 10 จังหวัดแรกที่พบโรคพิษสุนัขบ้าในปี 2559 ประกอบด้วยจังหวัด สงขลา ชลบุรี สมุทรปราการ อุบลราชธานี กรุงเทพมหานคร บุรีรัมย์ ยโสธร สุรินทร์ กาฬสินธุ์ ปราจินบุรี

- 3.2 บริหารจัดการเพื่อควบคุมและลดจำนวนประชากรสุนัขและแมว
  - 3.2.1 การผ่าตัดทำหมันสุนัข-แมว ไม่มีเจ้าของหรือสุนัข-แมวมีเจ้าของที่ด้อยโอกาส จำนวน 200,000 ตัว
  - 3.2.2 จัดซื้อรถผ่าตัดทำหมันเคลื่อนที่ เพื่อพัฒนาระบบการผ่าตัดทำหมันแบบเคลื่อนที่
- 3.3 จัดสรรงบประมาณให้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัขและแมว
4. ส่งเสริมการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ให้ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ
  - 4.1 บริหารจัดการ และกำกับติดตามการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าภายในจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ
  - 4.2 บริหารจัดการที่กักสำหรับสัตว์ที่ถูกกัด สัตว์ที่สัมผัสโรค และสัตว์กลุ่มเสี่ยงในพื้นที่เกิดโรคเพื่อให้ได้รับการฉีดวัคซีน และการเคลื่อนย้ายอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ประชาชน
  - 5.1 จัดทำสื่อ เผยแพร่ และถ่ายทอดความรู้ด้านโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีประสิทธิภาพ
6. ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ
  - 6.1 ประชุมฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ แนวทางการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ
  - 6.2 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กฎหมายเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชาชน
7. สนับสนุนการติดตามการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าของท้องถิ่น
  - 7.1 จัดสรรงบประมาณให้แก่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อสนับสนุนการติดตามการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า
8. สนับสนุนกลยุทธ์การศึกษาวิจัยและพัฒนา การเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
  - 8.1 ศึกษาวิจัยระดับภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า
  - 8.2 ศึกษาวิจัย KAP ของประชาชนเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า
  - 8.3 ศึกษาวิจัยเทคนิคการทำหมันที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในประเทศไทย
  - 8.4 ศึกษาวิจัยเชิงสังคมเพื่อกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า
  - 8.5 ศึกษาวิจัยการทวนสอบความใช้ได้ของชุดตรวจระดับภูมิคุ้มกันโดยวิธี ELISA ในท้องตลาด เปรียบเทียบกับวิธีมาตรฐาน (Fluorescent Antibody Neutralization Test, FAVN) ที่กำหนดโดยองค์การสุขภาพสัตว์โลก (OIE)
  - 8.6 ศึกษาวิจัยวิธีการตรวจระดับภูมิคุ้มกันต่อโรคพิษสุนัขบ้าโดยวิธี ELISA เพื่อทดแทนการนำเข้าชุดตรวจสำเร็จรูปจากต่างประเทศ (ปี 2560 – 2562)
  - 8.7 ศึกษาวิจัยการจำแนกคุณลักษณะทางพันธุกรรมของเชื้อไวรัสพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย เพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการควบคุมและเฝ้าระวังโรคในพื้นที่ และเฝ้าระวังการกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัส
  - 8.8 ศึกษาวิจัยการแยกเชื้อไวรัสพิษสุนัขบ้าสายพันธุ์ท้องถิ่นในประเทศไทย เพื่อคัดเลือกสายพันธุ์ที่จะใช้ในการพัฒนาการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในอนาคต และเพื่อทำ Vaccine Matching ในการทดสอบประสิทธิภาพของวัคซีน และสามารถใช้เป็นเชื้อไวรัสอ้างอิงสำหรับการศึกษาต่อยอดของประเทศไทยได้ด้วย

- 8.9 ศึกษาวิจัยเทคนิคการตรวจโรคพิษสุนัขบ้าด้วยวิธีทางอนุชีวโมเลกุลที่มีความไวสูง และสามารถตรวจหาสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัสได้หลายชนิดจากการทดสอบ โดยวิธี Multiplex Real-time RT-PCR เพื่อให้สามารถตรวจคัดกรองโรคได้รวดเร็วและทันการณ์ ก่อนที่จะยืนยันผลด้วยวิธีมาตรฐานอีกครั้ง
- 8.10 ศึกษาวิจัยการตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าโดยวิธี Immunoperoxidase เพื่อใช้เป็นวิธีทางเลือกในการตรวจตัวอย่าง โดยไม่จำเป็นต้องมีกล้องฟลูออเรสเซนส์ในการอ่านผล

เป้าหมาย

1. ฉีดวัคซีนในสัตว์

การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์รอบจุดเกิดรัศมี 3 กิโลเมตร

- ปี 2560 จำนวนร้อยละ 100
- ปี 2561 จำนวนร้อยละ 100
- ปี 2562 จำนวนร้อยละ 100
- ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100

2. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสุนัข

- ปี 2560 จำนวนร้อยละ 0
- ปี 2561 จำนวนร้อยละ 60
- ปี 2562 จำนวนร้อยละ 80
- ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100

3. การทำหมัน

- ปี 2560 จำนวน 80,000 ตัว
- ปี 2561 จำนวน 200,000 ตัว
- ปี 2562 จำนวน 200,000 ตัว
- ปี 2563 จำนวน 200,000 ตัว

4. สำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัข

4.1 สุนัขจรจัดพื้นที่เสี่ยง

- ปี 2560 จำนวนร้อยละ 60
- ปี 2561 จำนวนร้อยละ 80
- ปี 2562 จำนวนร้อยละ 100
- ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100

4.2 สุนัขอื่น ๆ

- ปี 2560 จำนวนร้อยละ 50
- ปี 2561 จำนวนร้อยละ 50
- ปี 2562 จำนวนร้อยละ 50
- ปี 2563 จำนวนร้อยละ 50

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการระบบศูนย์พักพิงสัตว์

เป้าประสงค์

มีศูนย์พักพิงสัตว์มาตรฐาน โดยยึดหลักสวัสดิภาพสัตว์และความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

วัตถุประสงค์

1. จัดสร้างหรือพัฒนาสถานพักพิงสัตว์ต้นแบบ เพื่อช่วยแก้ปัญหาสุนัขและแมวจรจัด และเป็นต้นแบบให้เกิดการเรียนรู้ นำไปขยายผล
2. สร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานพักพิงสัตว์ และสาธารณชน
3. สร้างจิตอาสาในงานด้านการจัดการสถานพักพิงสัตว์

กลยุทธ์

1. พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์พักพิงสัตว์และใช้ผลงานวิจัยการพัฒนาระบบมาตรฐานศูนย์พักพิงเป็นแนวทาง และดำเนินการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย กรมปศุสัตว์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน
  - 1.1 โครงการศูนย์พักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบจังหวัดนครราชสีมา
  - 1.2 โครงการจัดตั้งศูนย์พักพิงสุนัขตามพระนโยบายให้มีมาตรฐาน

เป้าหมาย

1. มีศูนย์พักพิงสุนัขต้นแบบ
2. มีการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์พักพิงสุนัขจังหวัดที่มีความเสี่ยง และจังหวัดท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน
  - ปี 2560 จำนวน 1 ศูนย์ (จ.นครราชสีมา)
  - ปี 2561 จำนวน 1 ศูนย์ (จ.อุดรธานี)
  - ปี 2562 จำนวน 2 ศูนย์ (จ.กรุงเทพมหานคร จ.อุทัยธานี)
  - ปี 2563 จำนวน 2 ศูนย์ (จ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน

เป้าประสงค์

ไม่มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาระบบเฝ้าระวังโรคให้มีความครอบคลุม ถูกต้องทันเหตุการณ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อพัฒนาการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน ให้เป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

กลยุทธ์

1. การเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในคน
  - 1.1 ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคแก่บุคลากรสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  - 1.2 พัฒนาระบบเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าให้มีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้มีความครอบคลุม สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - 1.3 พัฒนาระบบการเก็บ/ส่งตัวอย่างและการตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อวินิจฉัยยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า
2. การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคน
  - 2.1 ส่งเสริม สนับสนุนให้มีบริการวัคซีน/อิมมูโนโกลบูลิน ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างเพียงพอ
  - 2.2 พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ สาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับให้มีความรู้ในการดูแลรักษาผู้สัมผัสโรคอย่างถูกต้องตามแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้า
  - 2.3 พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำหรับสถานศึกษาและบุคลากรสาธารณสุข
  - 2.4 ส่งเสริมการจัดหาวัคซีนเพื่อป้องกันโรคล่วงหน้าสำหรับบุคลากรและอาสาสมัครที่เกี่ยวข้อง
3. การควบคุมโรคเมื่อเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในคน
  - 3.1 สอบสวนโรคร่วมกันตามหลักสุขภาพหนึ่งเดียว
  - 3.2 ค้นหา ติดตามผู้สัมผัสโรค (มีประวัติถูกสุนัขบ้ากัด-ข่วน) และกลุ่มเสี่ยงให้ได้รับการดูแลรักษา และฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบชุดทุกราย โดยสถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่
  - 3.3 ดำเนินการตามมาตรการควบคุมโรค ภายใต้แผนโรคติดต่อระดับจังหวัด
4. บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย
  - 4.1 พัฒนาศักยภาพเครือข่ายในการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้
  - 4.2 บูรณาการการติดตามประเมินผล การดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า
  - 4.3 ส่งเสริมการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาบังคับใช้ รวมทั้งปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

กับการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าให้เหมาะสม

5. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
  - 5.1 ผลิตและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์แก่เจ้าหน้าที่และประชาชนกลุ่มเสี่ยง
  - 5.2 ประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ประชาชนในแนวทางและแนววิถี

6. การศึกษาวิจัยและพัฒนา

6.1 พัฒนาวิธีการตรวจวินิจฉัยไวรัสโรคพิษสุนัขบ้า

6.2 พัฒนาแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้า

เป้าหมาย

1. ผู้สัมผัสสัตว์ที่ตรวจพบเชื้อพิษสุนัขบ้าได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตามแนวทางเวชปฏิบัติ
  - ปี 2560 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2561 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2562 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100
2. จำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้า
  - ปี 2560 จำนวน 0 คน
  - ปี 2561 จำนวน 0 คน
  - ปี 2562 จำนวน 0 คน
  - ปี 2563 จำนวน 0 คน
3. อำเภอเสี่ยง* มีการดำเนินการตามแผนป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าตามมาตรการเชิงรุกที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด
  - ปี 2560 จำนวนร้อยละ 90
  - ปี 2561 จำนวนร้อยละ 95
  - ปี 2562 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100
4. ระบบสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System : DHS) ในพื้นที่จังหวัดเสี่ยง* มีแผนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
  - ปี 2560 จำนวนร้อยละ 90
  - ปี 2561 จำนวนร้อยละ 95
  - ปี 2562 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้าในท้องถิ่น

เป้าประสงค์

ไม่พบการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในท้องถิ่นที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง
2. เพื่อสร้างเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเครือข่ายการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าและบูรณาการการดำเนินงานให้ครอบคลุมพื้นที่ที่รับผิดชอบและพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติ เพื่อควบคุมการเลี้ยงและปล่อยสัตว์

กลยุทธ์

1. จัดทำแผนบูรณาการการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น
  - 1.1 โครงการเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเพื่อการขับเคลื่อนโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
  - 1.2 โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าตามโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
2. ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า
  - 2.1 ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ประชาชนทราบข้อมูลและหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบัญญัติท้องถิ่นรวมทั้งการสร้างความจิตสำนึกต่อส่วนรวม
  - 2.2 โครงการเร่งรัดการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมการเลี้ยงและปล่อยสัตว์
3. ส่งเสริมวัฒนธรรมการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า
  - 3.1 จัดอบรมการใช้มาตรการเพื่อป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า
4. สนับสนุนการจัดทำระบบข้อมูลสุนัข/แมว ในชุมชนท้องถิ่น
  - 4.1 โครงการสำรวจข้อมูลจำนวนสัตว์และขึ้นทะเบียนสัตว์ตามโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

เป้าหมาย

1. ฉีดวัคซีนสุนัขในท้องถิ่น
  - ปี 2560 จำนวนร้อยละ 0
  - ปี 2561 จำนวนร้อยละ 60
  - ปี 2562 จำนวนร้อยละ 80
  - ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมการเลี้ยงและการปล่อยสัตว์
  - ปี 2560 จำนวนร้อยละ 50
  - ปี 2561 จำนวนร้อยละ 60
  - ปี 2562 จำนวนร้อยละ 70
  - ปี 2563 จำนวนร้อยละ 80

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประชาสัมพันธ์

เป้าประสงค์

การเสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้าเป็นศูนย์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ที่ถูกต้องและสร้างความเชื่อมั่นโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า รวมทั้งการดูแลสุนัขและแมวเพื่อลดการกระจายของโรค
2. เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความตระหนักเห็นความสำคัญ สนับสนุนให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐในการดูแลและการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชนและเรื่องการเลี้ยงดูสุนัขให้ถูกวิธีและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น
3. เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด
4. เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเกิดความรักและเมตตาต่อสัตว์

กลยุทธ์

1. สร้างการรับรู้ และความเข้าใจ
  - 1.1 การประกวดโลโก้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า
  - 1.2 แลกเปลี่ยนและเปิดตัวโลโก้โครงการฯ กิจกรรมประชาสัมพันธ์
  - 1.3 ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ทุกรูปแบบ
2. สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาและแสวงหาความร่วมมือลดกระแสต่อต้าน
  - 2.1 พัฒนาช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสื่อสารแบบสองทาง
  - 2.2 อบรมและจัดกิจกรรมสัมพันธ์เชิงพื้นที่
3. สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบเห็นคุณค่าของทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
  - 3.1 ผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ เดือนสติผู้ไม่มีความพร้อมในการเลี้ยงสุนัข

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

- กลุ่มเครือข่ายคนรัก พิตักซ์สุนัข
- ผู้รักและเมตตาสุนัข แต่ไม่รับเลี้ยง
- ผู้ที่เลี้ยงสุนัข แต่ขาดความรับผิดชอบ
- ผู้ที่ต้องการเลี้ยงสุนัข แต่ยังไม่มีความรู้ ไม่มีความพร้อม
- ภาคประชาชน ในระบบการศึกษา
- ภาคประชาชน นอกกระบวนการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายรอง

- ประชาชนทั่วไป (รวมถึงผู้ที่ไม่รักสุนัข เพื่อเป็นเครือข่ายเฝ้าระวัง ให้ความร่วมมือและไม่ต่อต้าน)

กิจกรรม

สื่อวิทยุโทรทัศน์

- ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
- รายการ
- สปอต
- สกู๊ป
- สารคดีสั้น
- ข่าว
- ข่าวการเปิดโครงการ (16 พฤศจิกายน และ 4 ธันวาคม)
- ละครสั้น
- อักษรวิง
- พุดแทนรายการประเด็นเกี่ยวกับสัตว์
- คลินิกหมารายการถามตอบโฟนอิน
- ถ่ายทอดในพื้นที่เปิดโครงการที่โคราช
- รายการคนดังพุด...(สรรเสริญ

สื่อวิทยุกระจายเสียง

- รายการ
- สปอต
- ข่าว
- พุดแทนรายการประเด็นเกี่ยวกับสัตว์
- คลินิกหมารายการถามตอบโฟนอิน
- ข่าวการเปิดโครงการ (16 พฤศจิกายน และ 4 ธันวาคม)

สื่อกิจกรรม

- ประกวดเล่าเรื่องสั้นเรื่องชีวิตหมา ๆ
- อบรมเครือข่ายประชาสัมพันธ์ (8 เขต)
- ดาราไอดอลมาเป็นต้นแบบรักหมาเพื่อเป็นพรีเซ็นเตอร์ เช่น ณเดชเก็บหามาเลี้ยง
- คนทั่วไปที่เลี้ยงดูหมานอกบ้าน
- รณรงค์...
- เปิดตัวโครงการฯ (วันประชุมนายกฯ ครม. ที่ทำเนียบ)
- อบรมเครือข่าย
- นิทรรศการเคลื่อนที่

สื่อดิจิทัล

- Website โดยการดูแลของศูนย์พักพิง
- Infographic – จัดจ้าง
- Official line

เป้าหมาย

1. ให้ความรู้ประชาชน/ผลิตสื่อ/โลโก้โครงการ
  - ปี 2560 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2561 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2562 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100
2. สื่อต้นแบบอาสาสมัคร (อสม.)
3. สื่อถึงประชาชนทั่วไป
4. สื่อถึงผู้นำ สสจ.

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบูรณาการและการบริหารจัดการข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้า

เป้าประสงค์

1. มีระบบฐานข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้าหนึ่งเดียว (Rabies One Data) เพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคนและสัตว์
2. มีศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ (Incidence Command System, ICS)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อผลักดันและยกระดับความสำคัญของระบบฐานข้อมูลสารสนเทศโรคพิษสุนัขบ้าในบริบทของหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบให้ตอบสนองต่อการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้เกิดการบูรณาการข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้าจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นหนึ่งเดียวเพื่อการใช้งานร่วมกันอย่างแท้จริงในทุกด้านและทุกมิติ
3. เพื่อบริหารจัดการในการจัดตั้งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ (Incidence Command System, ICS) ตามโครงการ “สัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า” ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

กลยุทธ์

1. สนับสนุนการสร้างระบบฐานข้อมูลพิษสุนัขบ้าหนึ่งเดียว (Rabies One Data)
  - 1.1 โครงการสร้างระบบฐานข้อมูลการขึ้นทะเบียนสุนัขและแมว
  - 1.2 โครงการสร้างระบบเชื่อมโยงข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้าจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นหนึ่งเดียว (Rabies National Single Window)
  - 1.3 โครงการสร้างระบบคลังข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และพยากรณ์ในการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า
  - 1.4 โครงการรายงานข้อมูลในระบบฐานข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่เสี่ยงร้อยละ 100
2. สนับสนุนการสร้างศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ (Incidence Command System, ICS)
  - 2.1 ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ (Incidence Command System, ICS)

เป้าหมาย

1. มีการบูรณาการและบริหารจัดการข้อมูล
  - 1.1 มีระบบฐานข้อมูลเพื่อการจัดการ
    - ปี 2560 : มี
    - ปี 2561 : มี
    - ปี 2562 : มี
    - ปี 2563 : มี
  - 1.2 ตั้งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์
    - ปี 2560 : มี
    - ปี 2561 : มี
    - ปี 2562 : มี
    - ปี 2563 : มี

ยุทธศาสตร์ที่ 7 ด้านการติดตามประเมินผล

เป้าประสงค์

ติดตามความก้าวหน้าการดำเนินโครงการที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ของจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทย ภายในปี 2562

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามความก้าวหน้าและขับเคลื่อนการดำเนินโครงการตามยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทย ภายในปี 2562 ที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ของจังหวัด และกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อรับทราบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการตามยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทย ภายในปี 2562 ในระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการตามยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทย ภายในปี 2562 ที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ของจังหวัด และกรุงเทพมหานคร

กลยุทธ์

ตรวจติดตามการดำเนินโครงการที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ทุกจังหวัดทั่วประเทศและกรุงเทพมหานคร

1. การตรวจราชการแบบบูรณาการ
2. การตรวจราชการโดยผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี
3. การตรวจราชการโดยผู้ตรวจราชการกระทรวง/กรม ที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมาย

ผลความก้าวหน้า และผลการประเมินการดำเนินโครงการตามยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทย ภายในปี 2562 ที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ของจังหวัด และกรุงเทพมหานคร

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนานวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

เป้าประสงค์

การสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เพื่อการควบคุมโรคและจำนวนประชากรสุนัขและแมว

วัตถุประสงค์

1. สร้างองค์ความรู้และพัฒนานวัตกรรมเพื่อการดำเนินการโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
2. ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีให้กับคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และผู้เกี่ยวข้องเพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
3. เสนอแนะแนวทางการดำเนินการเพื่อประโยชน์การขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

กลยุทธ์

1. การพัฒนานวัตกรรมชีววัตถุเพื่อควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
  - 1.1 โครงการการค้นหารายการออกฤทธิ์ยับยั้งไวรัสพิษสุนัขบ้าโดยวิธีทางชีวสารสนเทศและชีวเคมี
  - 1.2 โครงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตวัคซีนอนุภาคเสมือนไวรัสและโมโนโคลนัลแอนติบอดีสำหรับการวินิจฉัยโรค
  - 1.3 โครงการการใช้เทคนิค loop-mediated isothermal amplification biosensor technique ในการวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้า
  - 1.4 โครงการการตรวจคัดกรองและเฝ้าติดตามการเกิดภูมิคุ้มกันต่อโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขและแมว
  - 1.5 โครงการห้องปฏิบัติการชีวโมเลกุลระดับ 2+
2. การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเลี้ยงดูสัตว์เลี้ยงที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของ
  - 2.1 โครงการพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์ติดตามไมโครชิปที่เคลือบด้วยไบโอโพลีเมอร์สำหรับการติดตามสัตว์
  - 2.2 โครงการศึกษาการใช้ประโยชน์จากสารสกัดธรรมชาติเพื่อเสริมสุขภาพและภูมิคุ้มกันในสุนัข
  - 2.3 โครงการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารหรือสมุนไพรที่สามารถควบคุมประชากรสุนัข
3. การพัฒนานวัตกรรมศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด
  - 3.1 โครงการการศึกษาวิจัยการใช้พื้นที่เขตวัดเป็นต้นแบบศูนย์พักพิงสุนัขจรจัด
  - 3.2 โครงการพัฒนาวิธีการจัดการศูนย์พักพิงสุนัขที่ไม่มีเจ้าของรูปแบบใหม่
  - 3.3 โครงการศึกษาจัดทำร่างเกณฑ์มาตรฐานสถานพักพิงสัตว์สำหรับประเทศไทย
  - 3.4 โครงการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลสารสนเทศ
  - 3.5 โครงการสำรวจประชากรสุนัขจรจัดเพื่อการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้า
4. การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี เพื่อการบริหารจัดการสมัยใหม่
  - 4.1 โครงการถ่ายทอดความรู้สู่สังคมด้านสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า
  - 4.2 โครงการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น : สัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากพิษสุนัขบ้า
  - 4.3 โครงการประชุมวันพิษสุนัขบ้าโลก (World rabies day)

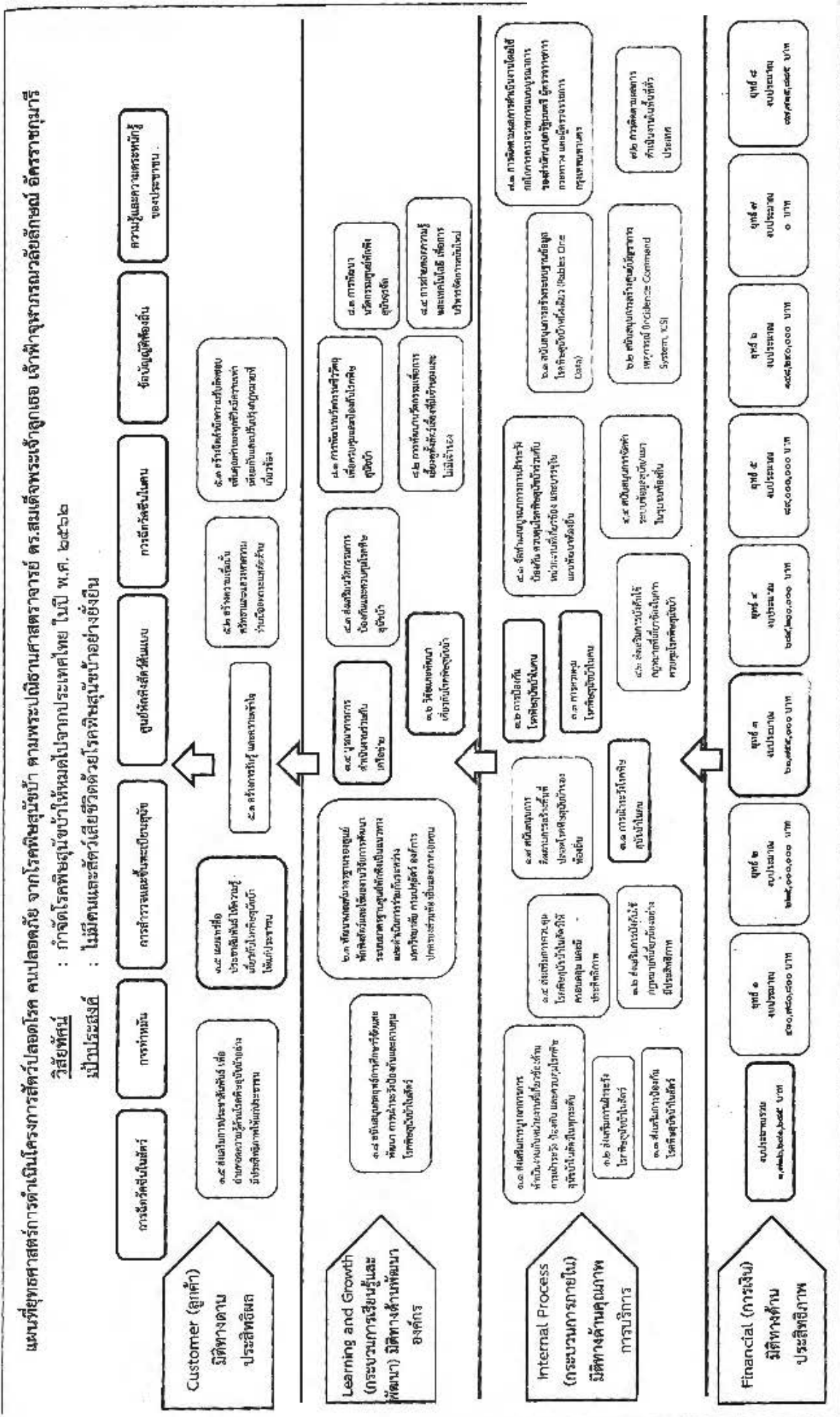

4.4 โครงการผลิตเอกสารเผยแพร่ความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้เกษตรกร ประชาชน ชุมชน

4.5 โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางสัตว์แพทย์

เป้าหมาย

1. ตรวจระดับภูมิคุ้มกัน
  - ปี 2560 จำนวนร้อยละ 0
  - ปี 2561 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2562 จำนวนร้อยละ 100
  - ปี 2563 จำนวนร้อยละ 100
2. มีองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อการดำเนินการควบคุมโรคและจำนวนประชากรสุนัขและแมว
  - ปี 2560 จำนวน 3 องค์ความรู้
  - ปี 2561 จำนวน 12 องค์ความรู้
  - ปี 2562 จำนวน 7 องค์ความรู้
  - ปี 2563 จำนวน 6 องค์ความรู้
3. จำนวนผลงานวิจัยตีพิมพ์
  - ปี 2560 จำนวน 0 ผลงาน
  - ปี 2561 จำนวน 3 ผลงาน
  - ปี 2562 จำนวน 12 ผลงาน
  - ปี 2563 จำนวน 7 ผลงาน
4. จำนวนครั้งการบริการวิชาการเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี
  - ปี 2560 จำนวน 2 ครั้ง
  - ปี 2561 จำนวน 4 ครั้ง
  - ปี 2562 จำนวน 4 ครั้ง
  - ปี 2563 จำนวน 2 ครั้ง
5. จำนวนนิสิตที่ได้รับการเรียนรู้จากการบริการวิชาการและการพัฒนานวัตกรรม
  - ปี 2560 จำนวน 10 คน
  - ปี 2561 จำนวน 10 คน
  - ปี 2562 จำนวน 10 คน
  - ปี 2563 จำนวน 10 คน

2. รายงานผลดำเนินงาน

การป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี

ด้วยพระปณิธานที่ ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการดูแลทุกข์สุขของพสกนิกรชาวไทย รวมถึงสรรพชีวิตภายใต้ร่มพระบารมีให้ได้รับความผาสุก トラバจนทุกวันนี้และทรงมีพระประสงค์ให้โรคพิษสุนัขบ้าหมดไปจากประเทศไทย จากสถานการณ์ที่ผ่านมาจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวนสูงสุดในปี พ.ศ. 2523 มีผู้เสียชีวิต 370 ราย และลดลงอย่างต่อเนื่องจนเหลือน้อยกว่า 10 รายต่อปี จากรายงานโดยกองระบาดวิทยาจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 - 2563 มีจำนวน 5, 14, 11, 18, 3 และ 3 รายตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2563 จังหวัดที่พบผู้เสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้า ได้แก่ หนองคาย สระแก้ว และศรีสะเกษ ซึ่งผู้เสียชีวิตเกิดจากการไม่ได้เข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังถูกสัตว์กัด ข่วน

สำหรับสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในคน ปี 2564 พบผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า 4 ราย จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ (2 ราย) และจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ปี 2564 ณ วันที่ 10 กันยายน 2564 พบว่า จำนวนการส่งตัวอย่างสัตว์ตรวจหาเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทางห้องปฏิบัติการ 3,922 ตัวอย่าง พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า 127 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 3.24

ความสำเร็จของการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในสัตว์และคน ได้แก่ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ การเพิ่มการเข้าถึงของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังสัมผัสโรค การติดตามให้ผู้สัมผัสเข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างครบชุด การสื่อสารความเสี่ยงและการประชาสัมพันธ์ การสร้างความรู้รับผิชอบในการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ในปี พ.ศ.2560 - 2564 มาตรการของกระทรวงสาธารณสุข เน้นการป้องกันไม่ให้ผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า โดยการติดตามผู้สัมผัสสัตว์ยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าให้เข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังสัมผัสโรคอย่างครบชุด ทุกราย รวมทั้งการบริหารจัดการวัคซีนให้เพียงพอ ซึ่งกรมควบคุมโรค โดยกองโรคติดต่อทั่วไป ปรับมาตรการป้องกันและควบคุมโรค ด้วยการวิเคราะห์จัดแบ่งพื้นที่การเกิดโรคพิษสุนัขบ้า 3 ระดับ คือ พื้นที่เฝ้าระวัง พื้นที่เสี่ยง และพื้นที่เสี่ยงสูง เพื่อชี้เป้าหมายการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 - 12 สถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง รวมทั้ง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทุกแห่ง นำไปวางแผนดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 3 การเฝ้าระวังและดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ได้อย่างเหมาะสม ใช้ 6 กลยุทธ์สำคัญ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 การเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในคน โดยมีการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรม คือ

1. การพัฒนาระบบรายงานโรคพิษสุนัขบ้า มีการดำเนินงานตามกิจกรรม
  - การบันทึกข้อมูลในระบบรายงานโรคพิษสุนัขบ้า ร.36
  - มีระบบฐานข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้า และพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อเฝ้าระวังโรคในพื้นที่
  - การติดตามการลงข้อมูลจาก ฐานข้อมูลผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36) เพื่อชี้เป้าเตือนภัยในพื้นที่
2. การอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ใช้ระบบฐานข้อมูลผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36) เพื่อชี้เป้าเตือนภัย (การอบรมส่วนกลาง จำนวน 86 คน)
3. การประชุมถ่ายทอดโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี และองค์ความรู้ ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ให้กับบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ถ่ายทอดมาตรการป้องกันควบคุมโรค มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลยุทธ์ความสำเร็จของพื้นที่ เกิดการเชื่อมสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงาน มีการนำข้อมูลเพื่อใช้เป็นประเด็นในการติดตามประเมินผลอีกด้วย
4. การประชุมจัดทำแผนป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำหรับพื้นที่
5. การประชุมสร้างพื้นที่ปลอดโรคเพื่อ พัฒนาระบบเฝ้าระวังโรคและระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้มีความครอบคลุมสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้
6. ติดตามการรายงานสถานการณ์โรคในคนและสัตว์จาก Thairabies.net

กลยุทธ์ที่ 2 การป้องกันโรค โดยมีการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรม คือ

1. กรมควบคุมโรค โดย กองโรคติดต่อทั่วไป สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 – 12 และสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง ได้สนับสนุนวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า ชนิดฉีดป้องกันโรคล่วงหน้า (Pre-Exposure Prophylaxis-PrEP) จำนวน 24,530 ขวด สำหรับบุคลากรกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่เสี่ยง ได้แก่ อาสาสมัคร บุคลากร ด้านปศุสัตว์และสาธารณสุข รวมทั้งบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันควบคุมโรค หรือเป็นผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า
2. กองโรคติดต่อทั่วไป ได้จัดการอบรมแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้า และการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ให้แก่ ผู้รับผิดชอบงานโรคพิษสุนัขบ้า ระดับเขต และจังหวัด รวมทั้งเป็นบุคลากรใหม่ ซึ่งยังไม่เคยผ่านการอบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพและสนับสนุนให้บุคลากรทางสาธารณสุข มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าอย่างถูกต้อง ในการดูแล ป้องกัน รักษาผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า ให้มีความสำคัญในการติดตาม บันทึกการนำข้อมูลมาใช้ในการป้องกันควบคุมโรค และการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ พร้อมทั้งการพัฒนาศักยภาพผู้ใช้ระบบฐานข้อมูลผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36) ระบบฐานข้อมูล เพื่อให้สามารถบริหารจัดการฐานข้อมูลการรับวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า และเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงในพื้นที่อย่างเหมาะสม รวมทั้งจัดทำเป็นรายงานวิเคราะห์ความเสี่ยงในระดับที่รับผิดชอบ และนำเสนอข้อมูลให้กับผู้บริหาร และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ โดยมีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้เข้าอบรมในสถานที่เข้าประชุม 42 คน ผ่านทางระบบประชุมทางไกล 88 คน และพัฒนาสื่อการเรียนออนไลน์เรื่อง

- แนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าและการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการที่เป็นปัจจุบัน

- คู่มือการดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้า สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข และอาสาสมัครปศุสัตว์

3. สำนักงานป้องกันควบคุมโรค จัดอบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ สาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับให้มีความรู้ในการดูแลรักษาผู้สัมผัสโรคอย่างถูกต้องตามแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้า

กลยุทธ์ที่ 3 การควบคุมโรค

1. การดำเนินการควบคุมโรคทั้งในคนและสัตว์ เมื่อพบรายงานสัตว์พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า หรือพบผู้เสียชีวิต (มาตรการ 1-2-3) ดังนี้

1.1 กรณีสัตว์พบเชื้อพิษสุนัขบ้า

- ตรวจสอบข้อมูลรายงานสัตว์พบเชื้อพิษสุนัขบ้าจำนวน 1 ตัว (ข้อมูลจาก www.thairabies.net หรือเครือข่ายด้านปศุสัตว์ในพื้นที่)

- สอบสวนควบคุมโรคร่วมกัน ทั้งหน่วยงานด้านปศุสัตว์ ด้านสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชุมเร่งรัดการควบคุมป้องกันโรคในพื้นที่ระดับตำบล (กรณีพบสัตว์ติดเชื้อมากกว่า 2 ในระยะเวลา 3 เดือน เป็นบ่งชี้ว่ายังไม่สามารถควบคุมการระบาดได้ ควรขยายขอบเขตควบคุมโรคเป็นระดับอำเภอ) สื่อสารความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง ติดตามผู้สัมผัสโรคมารับวัคซีนภายใน 2 วัน

- ประสานงานให้มีการฉีดวัคซีนสุนัขกับแมวรอบจุดเกิดเหตุ ในรัศมีอย่างน้อย 5 กิโลเมตร (ตามกฎหมาย)

1.2 กรณีพบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า (ตามเกณฑ์การวินิจฉัยโรคของกองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข)

- ตรวจสอบข้อมูลรายงานผู้เสียชีวิต รายงานผลตรวจทางห้องปฏิบัติการ หรือ รายงานการสอบสวนโรคของกองระบาดวิทยา รายงานให้ผู้บริหารระดับจังหวัดทราบโดยเร็ว

- สอบสวนควบคุมโรคร่วมกัน ทั้งหน่วยงานด้านปศุสัตว์ ด้านสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชุมเร่งรัดมาตรการควบคุมป้องกันโรคให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ (จากสถิติพื้นที่ที่พบผู้เสียชีวิตจะพบรายงานสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้ากระจายตัวมากกว่าร้อยละ 50 ของอำเภอในจังหวัดนั้น) เน้นการสื่อสารความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง ติดตามผู้สัมผัสโรคมารับวัคซีนภายใน 2 วัน

- ประสานงานให้มีการฉีดวัคซีนสุนัขกับแมวรอบจุดเกิดเหตุ ในรัศมีอย่างน้อย 5 กิโลเมตร (ตามกฎหมาย)

การค้นหา ติดตาม ผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า ให้มารับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยหน่วยงานสาธารณสุขร่วมกับปศุสัตว์ในพื้นที่ มีการเฝ้าระวัง และติดตามสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า ในชุมชน เมื่อปศุสัตว์ตรวจพบสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า จะประสานข้อมูลกับ ทีมเฝ้าระวัง สอบสวนและเคลื่อนที่เร็ว (SRRT) เพื่อดำเนินการค้นหาผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า ให้มารับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโดยเร็ว และมีการเฝ้าระวังติดตามโดย อสม. ผู้นำชุมชน ในการค้นหาติดตามผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าให้ได้รับวัคซีนอย่างต่อเนื่องและครบชุด ตามแนวเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าของผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า รายเขตสุขภาพ มีผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 270 ราย จาก 68 เหตุการณ์ ได้รับวัคซีนครบชุดจำนวน 270 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

ผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2564 พบรายงานผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 4 ราย จังหวัดสุรินทร์ 2 ราย จังหวัดบุรีรัมย์ 1 ราย และจังหวัดเพชรบูรณ์ 1 ราย การดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อพบผู้เสียชีวิต ตรวจสอบยืนยันแหล่งข้อมูลการเกิดโรคแล้วรีบดำเนินการสอบสวนโรคโดยด่วน เพื่อให้ทราบสาเหตุ แหล่งที่มาของการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ประสานงานแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการสอบสวนผู้ที่เสียชีวิตโรคพิษสุนัขบ้า และดำเนินการติดตามหาผู้สัมผัสหรือสงสัยว่าสัมผัสโรคทุกราย เพื่อให้ได้รับการป้องกันรักษาอย่างถูกต้องครบถ้วน

2. สนับสนุนด้านการบริหารจัดการวัคซีนตามระบบลูกโซ่ ความเย็นและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้า

3. ประสานและติดตาม จัดทำแผนควบคุมโรคพิษ สุนัขบ้าในคนในพื้นที่เพื่อดำเนินการ ตามมาตรการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคพิษ สุนัขบ้าในคน

กลยุทธ์ที่ 4 บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย

1. การขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานการประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าด้านสาธารณสุข โดยพัฒนาหลักเกณฑ์การประเมินการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าร่วมกับกรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยเกณฑ์ฯ ประกอบด้วย 1) เกณฑ์การพิจารณาโรคพิษสุนัขบ้าในคน 2) เกณฑ์การพิจารณาโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ 3) การสำรวจสัตว์ 4) การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสัตว์ 5) การควบคุมจำนวนประชากรสุนัข และ 6) ความยั่งยืนของการปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

2. ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ในประเทศไทย เน้นการดำเนินงาน สร้างความร่วมมือการประเมินรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยการสนับสนุน ยุทธศาสตร์ และแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการควบคุมโรคทั้งในคนและในสัตว์ ทั้งการเร่งรัดการฉีดวัคซีนให้ผู้สัมผัสโรค 100 % การฉีดวัคซีนป้องกันโรคล่วงหน้าให้แก่บุคลากรสาธารณสุขและอาสาสมัครกลุ่มเสี่ยง การฉีดวัคซีนในสัตว์ครอบคลุมมากกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรสัตว์ พร้อมทั้งวางแผนการกระจายวัคซีนเพื่อลดปัญหาวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ไม่เพียงพอ เพิ่มการทำหมันสุนัขจรจัด ปลุกจิตสำนึกของคนเลี้ยงสัตว์ให้ร่วมกันดูแลและรับผิดชอบสัตว์เลี้ยงของตน

3. สำนักงานป้องกันควบคุมโรค ยังมีการดำเนินการ

- บูรณาการแผนงานโรคพิษสุนัขบ้าผ่านคณะกรรมการโรคติดต่อแห่งชาติ หรือโรคติดต่อระดับจังหวัด หรือคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)
- การนิเทศ ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ที่ 3 ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัย ตามพระปณิธานฯ
- พัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปทิศทางเดียวกัน
- ประชุมขับเคลื่อนการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรของหน่วยงานภาคีเครือข่าย สนับสนุนด้านวิชาการในการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า และพัฒนาในพื้นที่แต่ละจังหวัด เป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า
- ประชุมเชิงปฏิบัติการเฝ้า ระวังป้องกันควบคุมโรค พิษสุนัขบ้าในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกับภาคี เครือข่ายภาคสาธารณสุข ปศุสัตว์ และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาความร่วมมือใน การสร้างพื้นที่ปลอดโรค พิษสุนัขบ้าในพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 5 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

5.1 การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์โรคพิษสุนัขบ้า

กองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค มีการพัฒนาสื่อต้นแบบ

- โปสเตอร์ และแผ่นพับโรคพิษสุนัขบ้า
- สื่ออินโฟกราฟิกโรคพิษสุนัขบ้า
- พัฒนาคู่มือประชาชน เป็น e-book
- สื่อความรู้โรคพิษสุนัขบ้า 4 ภาษา (โปสเตอร์)
- จัดทำคู่มือประชาชนคนเลี้ยงสุนัข และพัฒนาคู่มือประชาชน เป็น e-book
- พัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชาชนทุกกลุ่มวัย หรือ

Rabies 101

- จัดทำหลักสูตรโรคพิษสุนัขบ้าสำหรับนักเรียนกลุ่มปฐมวัย และทดลองใช้กับโรงเรียนในพื้นที่สำนักป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น
- จัดทำคู่มือแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าและคำถามที่พบบ่อย (แบบคู่มือและหลักสูตร E-learning) โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้แพทย์ บุคลากรสาธารณสุข ใช้เป็นแนวทางในการดูแลรักษาผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่การวินิจฉัยภาวะเสี่ยงจากการสัมผัสโรค การดูแลบาดแผลและการป้องกันบาดทะยัก การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ผู้สัมผัสโรค การให้ภูมิโนโกลบูลิน การฉีดวัคซีนป้องกันโรคล่วงหน้า ส่งผลให้เกิดการดูแลรักษาผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าอย่างถูกต้องและช่วยป้องกันโอกาสเสี่ยงจากการเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าได้

- จัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบบูรณาการระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาผู้เรียน เรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบบูรณาการระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสนับสนุนพื้นที่ในการขับเคลื่อนพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าในสถานศึกษา

- จัดทำชุดสื่อความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า (backdrop และ roll up) เพื่อใช้ประกอบการรณรงค์ในวันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโลก (World Rabies Day 2021) จำนวน 13 ชุด เพื่อแจกจ่ายสำหรับสำนักป้องกันควบคุมโรค และสำนักป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง ใช้ในการจัดรณรงค์วันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโรคในระดับพื้นที่ อีกทั้งสำนักงานป้องกันควบคุมโรค ยังมีการรณรงค์สื่อสารความเสี่ยงโรคพิษสุนัขบ้า เช่น

1. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การเลี้ยงสุนัขถูกวิธี การป้องกันไม่ให้ถูกสุนัขกัดและดูแลตนเองเมื่อถูกสุนัขกัด
2. การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชาชน พร้อมทั้งจัดทำชุดนิทรรศการโรคพิษสุนัขบ้าในการให้ความรู้
3. การจัดกิจกรรม “วันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโลก” และให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อสนองโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย ตามพระปณิธานฯ

- จัดทำสื่อวีดิทัศน์สำหรับการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ความยาว 3 - 5 นาที จำนวน 3 ตอน ให้สอดคล้องกับแนวคิด “Rabies: Facts, not Fear” หรือ “กลัวโควิด อย่าลืมพิษสุนัขบ้า ไม่ตระหนก แต่ต้องตระหนัก” พร้อมทั้งเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อ Online และ Application Rabies 101

5.2 การรณรงค์สื่อสารความเสี่ยงโรคพิษสุนัขบ้า

กองโรคติดต่อทั่วไป จัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ให้แก่ประชาชนและจัดกิจกรรม “วันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโลก” ในวันที่ 28 กันยายน ของทุกปี ซึ่งการรณรงค์ วันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโลก (World Rabies Day 2021) เป็นการจัดกิจกรรม เพื่อสื่อสารความเสี่ยงประชาสัมพันธ์ กระตุ้นจิตสำนึกแก่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของโรคพิษสุนัขบ้า เจ้าของสัตว์เลี้ยงมีความรับผิดชอบ พาสุนัขเข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติตนที่ถูกต้องหลังสัมผัสสัตว์สงสัย และสร้างความรับผิดชอบต่อสัตว์ในกลุ่มประชาชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการรณรงค์ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า โดยกรมควบคุมโรค

สำนักงานป้องกันควบคุมโรค มีการรณรงค์สื่อสารความเสี่ยงโรคพิษสุนัขบ้า เช่น

1. สนับสนุนให้ความรู้ทางวิชาการ
  2. สนับสนุนข้อมูล วิชาการ แนวทาง/มาตรการ และร่วมให้คำแนะนำในการสร้างพื้นที่ปลอดโรค
  3. ประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ในเวทีการประชุมราชการสร้างพื้นที่ปลอดโรค
- ประชุมราชการเกาะปลอดโรค การอบรมแนวทางเวชปฏิบัติ การนิเทศติดตาม

4. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ในทุกช่องทาง ได้แก่ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย วิทยุชุมชน และทางอิเล็กทรอนิกส์
5. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 4 รณรงค์ประชาสัมพันธ์ความรู้ สื่อสารความเสี่ยง วันพิษสุนัขบ้าโลก สื่อสารความรู้เป็นระยะตลอดทั้งปี ผ่านเฟสบุ๊ก Tiktok - เว็บไซต์ ของหน่วยงาน
6. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 ร่วมกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ จัดรายการ “แนวทางการควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคน” ผ่าน เฟซบุ๊กไลฟ์ BCNSP Channel

กลยุทธ์ที่ 6 การศึกษาวิจัยและพัฒนา

1. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 12 มีการประเมินความพร้อมด้านสาธารณสุข เพื่อรองรับการประกาศเขตปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยดำเนินงานประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าจากพื้นที่ที่มีแผนดำเนินงานจากการประชุมพื้นที่ปลอดโรค และมีการสำรวจความรู้ การรับรู้ พฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรค 7 จังหวัด
2. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 มีการประเมินความพร้อมด้านสาธารณสุข เพื่อรองรับการประกาศเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยประเมินอำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอเชียงขวัญ อำเภอทุ่งเขาหลวง อำเภอเมืองสรวง อำเภอสามชัย และเตรียมความพร้อมในการส่งอำเภอที่เป็นเป้าหมายประกวดเพื่อขอรับรางวัล โครงการประกวดรางวัล Thailand Rabies Awards 2021 ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จฯ พระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี

ปัญหาอุปสรรค

1. ความครอบคลุมของการดำเนินงาน เช่น การค้นหาติดตามผู้สัมผัสโรค การสอบสวนและรายงานโรค การประเมินการดำเนินงานของอำเภอเสี่ยงยังน้อยอยู่
2. บุคลากรในพื้นที่มีภาระงานค่อนข้างมากในการดำเนินการแก้ไขปัญหาโควิด-19 ทำให้การประสานงานติดขัดหรือล่าช้าไป
3. การปรับบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เพื่อให้ตอบสนองต่อสถานการณ์การควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของพื้นที่มากขึ้น
4. พื้นที่ที่พบผู้เสียชีวิตแต่ไม่มีรายงานการส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ซึ่งอาจทำให้การติดตามผู้สัมผัสไม่ทั่วถึง
5. หน่วยงานในส่วนภูมิภาคของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยังไม่รับทราบถึงความสำคัญของการดำเนินงานของการสร้างพื้นที่ปลอดโรคฯ และยังต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
6. ยังมีบางหน่วยงานที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าชนิดฉีดป้องกันโรคล่วงหน้า

3. รายงานผลการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ประจำปีงบประมาณ 2564 (รอบ 12 เดือน)

สถานการณ์ (Situation)

จากสถานการณ์ที่ผ่านมา ปี 2561 เป็นปีที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตสูงสุดในรอบ 10 ปี โดยมีจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าตั้งแต่ปี 2561 - 2564 จำนวน 18, 3, 3 และ 1 รายตามลำดับ และมีร้อยละการพบสัตว์พบเชื้อ 15.31, 5.15 และ 3.35 ตามลำดับ โดยในปี 2564 มีจำนวนพบเชื้อในสัตว์ทั้งสิ้น 76 ตัวอย่าง คิดเป็นอัตราการพบเชื้อในสัตว์ ร้อยละ 3.48 โดยอำเภอที่พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า เป็นอำเภอเดียวกับที่มีการพบเชื้อโรค

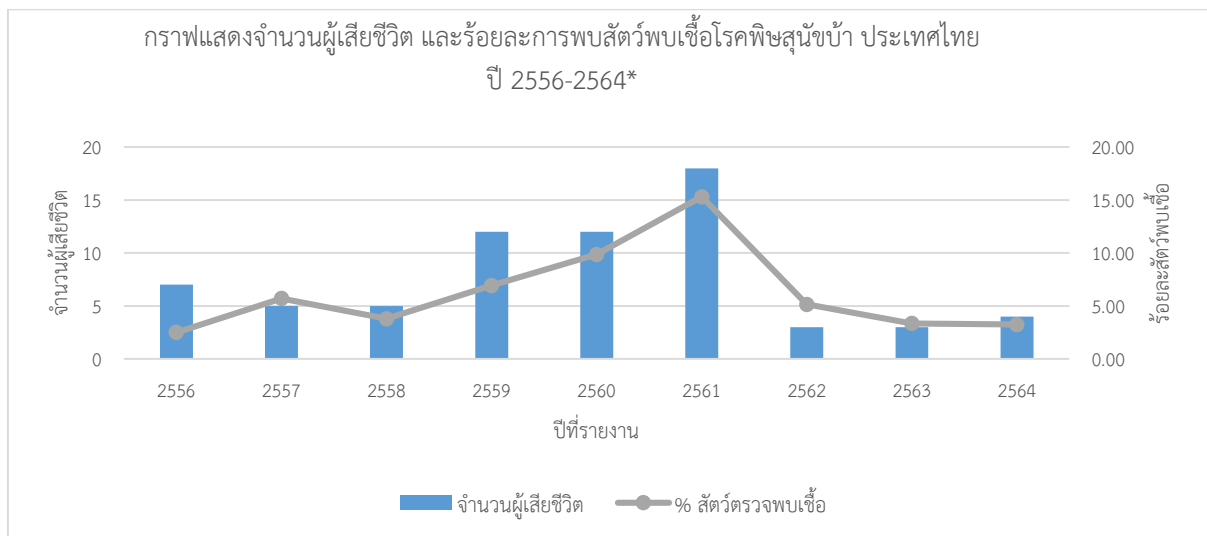
พิษสุนัขบ้าในสัตว์ในปี 2564 และเมื่อเปรียบเทียบพื้นที่การพบโรคในสัตว์พบว่า ยังคงเป็นอำเภอที่มีการพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2561 แต่มีจำนวนอำเภอที่พบโรคลดลงในปี 2562 - 2564 และบางอำเภอ เป็นพื้นที่ที่ไม่เคยมีการพบโรคพิษสุนัขบ้ามาก่อน ซึ่งบ่งบอกถึงการเข้ามาของเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าผ่านสัตว์พาหะจากพื้นที่ใกล้เคียง

สำหรับสถานการณ์ในปี 2564 ณ วันที่ 6 พฤษภาคม 2564 พบว่า จำนวนการส่งตัวอย่างสัตว์ตรวจหาเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าทางห้องปฏิบัติการ 2,189 ตัวอย่าง พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า 76 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 3.48 โดยอำเภอที่มีการส่งตรวจตัวอย่างจำนวนน้อยก็ยังพบโรคพิษสุนัขบ้า นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาการตรวจพบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์พบว่าสามารถพบโรคได้ตลอดทั้งปี โดยจะมีจำนวนการพบเชื้อมากที่สุดในช่วงต้นปีงบประมาณ และค่อยๆ ลดลงในช่วงปลายปีงบประมาณ นอกจากนี้ สัตว์ที่พบโรคส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นสุนัข รองลงมาได้แก่ โค (ร้อยละ 4.7) และแมว (ร้อยละ 2.5) โดยอายุของสัตว์ที่พบส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุน้อยกว่า 3 เดือน (ร้อยละ 12.6) รองลงมาได้แก่ 3-6 เดือน และ 6-12 เดือน คิดเป็นร้อยละ 0.6 และ 0.6 ตามลำดับ และสัตว์ที่พบเชื้อส่วนใหญ่ ไม่มีประวัติการฉีดวัคซีน คิดเป็นร้อยละ 31.8 รองลงมา ได้แก่ เคยฉีดวัคซีนมาแล้วมากกว่า 1 ปี และ เคยฉีดมาแล้ว 1-6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และ 3.0 ตามลำดับ

สำหรับสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในคน พบว่า แนวโน้มการพบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าคงที่ตั้งแต่ปี 2562 โดยผู้เสียชีวิตระหว่างปี 61 - 63 อยู่ในกลุ่มวัยทำงาน ระยะฟักตัวโดยเฉลี่ย 3.7 เดือน (ต่ำสุด 20 วัน สูงสุด 1 ปี) สุนัขยังเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต และส่วนใหญ่ของผู้เสียชีวิต ไม่เข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังสัมผัสโรค ซึ่งในพื้นที่การพบโรคในคน บางแห่งยังไม่เคยมีการตรวจพบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์มาก่อน ซึ่งอาจบ่งบอกถึงความครอบคลุมของการส่งตรวจตัวอย่างโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ที่ยังไม่ครอบคลุมพอ นอกจากนี้ จากวิกฤติสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อความครอบคลุมของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์อย่างเห็นได้ชัด จึงมีโอกาที่จะพบโรคในสัตว์เพิ่มมากขึ้น และอาจถ่ายทอดเชื้อสู่คนได้ ทำให้อาจพบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าเพิ่มมากขึ้น ดังที่พบจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าสูงสุดในรอบ 10 ปี ในปี 2561

ถึงแม้ว่า จำนวนผู้เสียชีวิตในปีที่ผ่านมาจะมีไม่มาก แต่เนื่องจากโรคพิษสุนัขบ้าซึ่งเป็นโรคที่สำคัญทางสาธารณสุขผู้ติดเชื้อที่มีอาการแล้วจะเสียชีวิตทุกรายไม่มีทางรักษา และจากสถิติ 5 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2560 - 2564) จากกระบบรายงานผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36) มีผู้ถูกสุนัขกัดมารับวัคซีนจำนวน 1,731,690 ราย ประกอบกับประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีข้อตกลงในการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) สำหรับประเทศไทย ได้ดำเนินงานภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานของ ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ระยะที่ 2 โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยปลอดจากโรคพิษสุนัขบ้าภายในปี 2568 จึงจำเป็นต้องมีการเร่งรัดการดำเนินงานป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ทั้งในคนและในสัตว์ รวมทั้งเร่งรัดการสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคอย่างต่อเนื่อง สำหรับการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคในคน ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 ของโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรค มีการดำเนินงานตาม 6 กลยุทธ์หลัก เพื่อไม่ให้มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า เน้นการค้นหาติดตามให้ประชาชนผู้ถูกสัมผัสสัตว์สงสัยทุกคน เข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามแนวทางเวชปฏิบัติ และประชาสัมพันธ์เพื่อป้องกัน ลดการถูกสัตว์กัด ข่วน ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในประชาชนกลุ่มเสี่ยง

ภาพที่ 1 สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า และจำนวนสัตว์พบเชื้อ ในประเทศไทย ปี 2556 – 2564*

ผลการดำเนินงาน

กลุ่มโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน กองโรคติดต่อทั่วไป ติดตามการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานคำรับรองปฏิบัติราชการ รายงานผลตรวจติดตามการตรวจราชการ ผลการนิเทศงาน รวมทั้งข้อมูลจากระบบบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (Estimate SM) ของกรมควบคุมโรค ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรค และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ดังนี้

1. จัดทำแผนงานโรคพิษสุนัขบ้าตามแนวทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ สำหรับพื้นที่ ประจำปี พ.ศ. 2564

กองโรคติดต่อทั่วไป ดำเนินการจัดทำแผนบูรณาการโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้าตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2564 - 2568) ได้นำเข้าที่ประชุมคณะกรรมการยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน ครั้งที่ 1/2563 ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้าตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2563 เวลา 09.30 - 16.30 น. ณ ห้องประชุมอายุรภิบาลโกศล ชั้น 2 อาคาร 1 กรมควบคุมโรค และเข้าร่วมประชุมผ่านระบบโปรแกรม ZOOM โดยที่ประชุมมีมติรับรองการจัดทำแผนบูรณาการยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้าตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2564 - 2568)

2. การเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในคน ถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงาน ป้องกันควบคุมโรคให้กับสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 - 12 และสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง

กองโรคติดต่อทั่วไป ถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าให้กับสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 - 12 และสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง โดยมีการจัดประชุมโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าระหว่างวันที่ 25 - 27 ธันวาคม 2564 ณ โรงแรมริชมอนด์ จังหวัดนนทบุรี มีผู้เข้าร่วมจำนวน 185 คน จาก 6 หน่วยงาน (กระทรวงสาธารณสุข กรมปศุสัตว์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมประชาสัมพันธ์ สำนักตรวจราชการและสำนักนายกรัฐมนตรี) เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าและการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ให้แก่เครือข่ายสาธารณสุข ปศุสัตว์และท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ในประเทศไทย ซึ่งโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ระยะที่ 2 (ปี 2564 - 2568) นี้ เน้นการดำเนินงาน สร้างความร่วมมือการประเมินรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยการสนับสนุน ยกย่อง และแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการควบคุมโรคทั้งในคนและในสัตว์ ทั้งการเร่งรัดการฉีดวัคซีนให้ผู้สัมผัสโรค 100% การฉีดวัคซีนป้องกันโรคล่วงหน้าให้แก่บุคลากรสาธารณสุข

และอาสาสมัครกลุ่มเสี่ยง การฉีดวัคซีนในสัตว์ครอบคลุมมากกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรสัตว์ พร้อมทั้งวางแผนการกระจายวัคซีนเพื่อลดปัญหาวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ไม่เพียงพอ เพิ่มการทำหมันสุนัขจรจัด ปลุกจิตสำนึกของคนเลี้ยงสัตว์ให้ร่วมกันดูแลและรับผิดชอบสัตว์เลี้ยงของตน โดยกรมควบคุมโรค กรมปศุสัตว์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้สนับสนุนการการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ทั้งนี้ การที่พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าได้นั้น จะต้องมีการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์การสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ที่มีปรับแก้ไขอย่างเหมาะสมจากการเปิดเวทีอภิปรายแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งหลักเกณฑ์นี้มีความสอดคล้องกับกรอบประเด็นตามที่ OIE กำหนด ปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าที่เป็นปัญหาซ้ำเดิมหรือเป็นปัญหาต่อเนื่องมายาวนาน ต้องได้รับการแก้ไข เพื่อให้แต่ละอำเภอทำการประเมิน จัดเก็บข้อมูล และประกาศรับรองเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า เมื่อประกาศแล้วยังคงต้องมีการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คงสถานะ การเป็นพื้นที่ปลอดโรคฯ ตลอดไป

3. ติดตามการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า พร้อมระบุปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

3.1. การเฝ้าระวังโรคในคน

- ดำเนินงานร่วมกับกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เฝ้าระวังผู้เสียชีวิตโรคไข้สมองอักเสบ ไม่ทราบสาเหตุ
  - ในปี 2562 - 2563 พบรวมผู้ป่วย 890 ราย และเสียชีวิต 7 ราย (เชียงใหม่ ระยอง สุรินทร์ สุราษฎร์ธานี)
  - ในปี 2564 พบผู้ป่วย 249 ราย ยังไม่พบผู้เสียชีวิต
- ติดตามสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในคนและสัตว์อย่างต่อเนื่อง จากระบบตรวจสอบข่าวการระบาด (Event based surveillance) อย่างใกล้ชิด
- อบรมเจ้าหน้าที่เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ใช้ระบบฐานข้อมูลผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36) ในพื้นที่ผ่านระบบประชุมทางไกล

3.2 การป้องกันโรคในคน

- กรมควบคุมโรค โดยกองโรคติดต่อทั่วไป สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 - 12 และสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง ได้สนับสนุนวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า ชนิดฉีดป้องกันโรคล่วงหน้า (Pre-Exposure Prophylaxis-PrEP) จำนวน 24,530 ขวด สำหรับบุคลากรกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่เสี่ยง ได้แก่ อาสาสมัคร บุคลากรด้านปศุสัตว์และสาธารณสุข รวมทั้งบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันควบคุมโรค หรือเป็นผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า

➤ กองโรคติดต่อทั่วไป ได้จัดการอบรมแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้า และการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ให้แก่ ผู้รับผิดชอบงานโรคพิษสุนัขบ้า ระดับเขต และจังหวัด รวมทั้งเป็นบุคลากรใหม่ซึ่งยังไม่เคยผ่านการอบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพและสนับสนุนให้บุคลากรทางสาธารณสุข มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าอย่างถูกต้อง ในการดูแล ป้องกัน รักษาผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า ให้ความสำคัญในการติดตาม บันทึกการนำข้อมูลมาใช้ในการป้องกันควบคุมโรค และการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ พร้อมทั้งการพัฒนาศักยภาพผู้ใช้ระบบฐานข้อมูลผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ร.36) ระบบฐานข้อมูล เพื่อให้สามารถบริหารจัดการฐานข้อมูลการรับวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า และเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงในพื้นที่อย่างเหมาะสม รวมทั้งจัดทำเป็นรายงานวิเคราะห์ความเสี่ยงในระดับที่รับผิดชอบ และนำเสนอข้อมูลให้กับผู้บริหาร และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ โดยมีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้เข้าอบรมในสถานที่เข้าประชุม 42 คน ผ่านทางระบบประชุมทางไกล 88 คน ความรู้ความเข้าใจ มีความรู้ก่อนอบรมเฉลี่ย ร้อยละ 78.13 มีความรู้หลังอบรมเฉลี่ย ร้อยละ 90.34 และพัฒนาสื่อการเรียนออนไลน์เรื่อง

- แนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าและการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการที่เป็นปัจจุบัน
- คู่มือการดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้า สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข และอาสาสมัครปศุสัตว์

3.3 การควบคุมโรค

➤ ดำเนินการตามมาตรการ 1-2-3 เมื่อพบคนหรือสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้า

➤ การค้นหา ติดตาม ผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า ให้มารับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยหน่วยงานสาธารณสุขร่วมกับปศุสัตว์ในพื้นที่ มีการเฝ้าระวัง และติดตามสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชน เมื่อปศุสัตว์ตรวจพบสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า จะประสานข้อมูลกับ ทีมเฝ้าระวังสอบสวนและเคลื่อนที่เร็ว (SRRT) เพื่อดำเนินการค้นหาผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า ให้มารับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโดยเร็ว และมีการเฝ้าระวังติดตามโดย อสม. ผู้นำชุมชน ในการค้นหาติดตามผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าให้ได้รับวัคซีนอย่างต่อเนื่องและครบชุด ตามแนวเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าของผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า รายเขตสุขภาพ มีผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 270 ราย จาก 68 เหตุการณ์ ได้รับวัคซีนครบชุดจำนวน 270 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

- จังหวัดที่ไม่มีรายงานการติดตามผู้ถูกกัด : 11 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด เชียงใหม่ ประจวบคีรีขันธ์ กระบี่
- จังหวัดที่มีการติดตามผู้ถูกกัด น้อยกว่าจำนวนสัตว์พบเชื้อ : 6 จังหวัด* ได้แก่ ชลบุรี นครนายก ระยอง อุดรดิตถ์ ราชบุรี สมุทรสาคร

➤ มีอำเภอเสี่ยงมีการดำเนินงานตามมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน 324 อำเภอ จาก 482 อำเภอ

➤ กรณีพบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่ 1 มกราคม - 30 กันยายน 2564 พบรายงาน ผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 4 ราย จังหวัดสุรินทร์ 2 ราย จังหวัดบุรีรัมย์ 1 ราย และจังหวัดเพชรบูรณ์ 1 ราย การดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อพบผู้เสียชีวิต ตรวจสอบยืนยันแหล่งข้อมูลการเกิดโรคแล้วรีบดำเนินการสอบสวนโรคโดยด่วน เพื่อให้ทราบสาเหตุ แหล่งที่มาของการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ประสานงานแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการสอบสวนผู้ที่เสียชีวิตโรคพิษสุนัขบ้า และดำเนินการติดตามหาผู้สัมผัสหรือสงสัยว่าสัมผัสโรคทุกราย เพื่อให้ได้รับการป้องกันรักษาอย่างถูกต้องครบถ้วน

3.4 บูรณาการร่วมกับเครือข่าย

➤ ร่วมกับ กรมปศุสัตว์ และกรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น ขับเคลื่อนการทำงานพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยผลักดันนโยบายผ่านสำนักงานป้องกันควบคุมโรคทั้ง 12 แห่ง มีแผนการประเมินพื้นที่ปลอดโรคระดับอำเภอทั้งสิ้น 48 อำเภอ ให้มีการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมตามหลักเกณฑ์ ให้ประเมินตนเองตามแบบฟอร์มการประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

➤ ขยายเครือข่ายการให้ความรู้ด้านโรคพิษสุนัขบ้าไปยังเครือข่ายมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกทั่วประเทศ

➤ จัดประชุมคณะกรรมการยุทธศาสตร์ที่ 3 โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยฯ เพื่อวางแผนการดำเนินงานงบประมาณ 2565

3.5 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

➤ กลุ่มโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน กองโรคติดต่อทั่วไป จัดทำคู่มือแนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้า และคำถามที่พบบ่อย (แบบคู่มือและหลักสูตร E-learning) โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้แพทย์บุคลากรสาธารณสุข ใช้เป็นแนวทางในการดูแลรักษาผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่การวินิจฉัยภาวะเสี่ยงจากการสัมผัสโรค การดูแลบาดแผลและการป้องกันบาดทะยัก การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ผู้สัมผัสโรค การให้ภูมิโนโกลบูลิน การฉีดวัคซีนป้องกันโรคสมองอักเสบ ผลให้เกิดการดูแลรักษาผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าอย่างถูกต้องและช่วยป้องกันโอกาสเสี่ยงจากการเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าได้ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบบูรณาการระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาผู้เรียน เรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบบูรณาการระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสนับสนุนพื้นที่ในการขับเคลื่อนพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าในสถานศึกษา

➤ จัดทำชุดนิทรรศการ ประกอบด้วย backdrop และ roll up เพื่อการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า สำหรับสำนักป้องกันควบคุมโรค และสำนักป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง และเพื่อใช้ในการรณรงค์ กิจกรรมวันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโลก (World Rabies Day) ในพื้นที่ อีกทั้งออกแบบสื่อเคลื่อนไหว สำหรับการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ความยาว 3 - 5 นาที ให้สอดคล้องกับธีม “Rabies: Facts, not Fear” หรือ “กลัวโควิด อย่าลืมพิษสุนัขบ้า ไม่ตระหนก แต่ต้องตระหนัก” เพื่อใช้ในกิจกรรมวันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโลก (World Rabies Day) วันที่ 28 กันยายน 2564

4. การขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานการประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าด้านสาธารณสุข

กรมควบคุมโรคร่วมกับกรมปศุสัตว์ และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นขับเคลื่อนการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ในปี 2564 กรมควบคุมโรคได้พัฒนาหลักเกณฑ์การประเมินการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าร่วมกับกรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยเกณฑ์ฯ ประกอบด้วย 1) เกณฑ์การพิจารณาโรคพิษสุนัขบ้าในคน 2) เกณฑ์การพิจารณาโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ 3) การสำรวจสัตว์ 4) การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสัตว์ 5) การควบคุมจำนวนประชากรสุนัข และ 6) ความยั่งยืนของการปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

ปัจจุบันกรมควบคุมโรคได้เสนอหลักเกณฑ์ฯ ให้กรมปศุสัตว์และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปใช้ในการประเมินฯ แจ้งเครือข่ายในการดำเนินงานในการขับเคลื่อนพื้นที่ปลอดโรค

5. สรุปผลการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้ารอบ 12 เดือน

- ร้อยละของผู้สัมผัสโรคได้รับวัคซีนตามแนวทางเวชปฏิบัติ

การติดตามผู้สัมผัสโรคได้รับวัคซีนตามแนวทางเวชปฏิบัติ โดยผู้สัมผัสโรค จำนวน 270 ราย ได้รับวัคซีนตามแนวทางเวชปฏิบัติ 270 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

- จำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า

ข้อมูลเฝ้าระวังโรค 1 มกราคม 2564 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 4 ราย จาก 3 จังหวัด ได้แก่ สุรินทร์ (2 ราย) บุรีรัมย์และเพชรบูรณ์ ถูกกัดจากสัตว์เลี้ยงของตนเอง ผู้เสียชีวิตไม่ได้เข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เนื่องจากคิดว่าไม่เป็นไรทำให้ไม่เข้ารับการรักษา

ปัญหา อุปสรรค

สำหรับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานรอบ 12 เดือน

- จำนวนผู้เสียชีวิตมีแนวโน้มสูงขึ้น เสียชีวิตจากการไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังสัมผัสโรค
- จากสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงาน มีภาระงานที่ต้องแบ่งเวลาเพื่อป้องกัน ควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงทำให้การดำเนินงาน ไม่ครอบคลุม
- พื้นที่ที่พบโรคยังเป็นพื้นที่ซ้ำซากและในบางพื้นที่ มีการนำสุนัขจากพื้นที่ที่มีการระบาดของโรค อยู่แล้วไปเลี้ยง
- ความครอบคลุมต่อการส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ยังขาดความต่อเนื่อง ซึ่งอาจทำให้การติดตามผู้สัมผัสไม่ทั่วถึง
- การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ในระดับพื้นที่ยังขาดการดำเนินงานร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ให้องค์กรหน่วยงานเครือข่ายเร่งสื่อสารความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์
  - ให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความรุนแรงของโรคพิษสุนัขบ้า
  - ให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงนำสัตว์เข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
  - ให้ประชาชนพบแพทย์หลังสัมผัสโรค
2. ให้องค์กรงานป้องกันควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
  - เร่งติดตาม ค้นหาผู้สัมผัสสัตว์สงสัยโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่
  - ส่งเสริมศักยภาพของรพ.สต. เพื่อให้การดูแลบาดแผลเบื้องต้นอย่างถูกต้อง ให้คำปรึกษากรณีถูกสัตว์กัด/ข่วน เพื่อการส่งต่อการรักษา
  - สร้างความรับรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อการสร้าง ตลอดจนถึงการประกาศพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

4. แผนงานด้านการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565) แผนงานโรคพิษสุนัขบ้า

เป้าหมาย (Goals)

การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทยภายในปี พ.ศ. 2568 ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี

พื้นที่เป้าหมาย/กลุ่มเป้าหมาย (Target)

พื้นที่เสี่ยงการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า แบ่งโดยอ้างอิงจากสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า ย้อนหลัง 3 ปี (ปี พ.ศ. 2562 – 2564*) ดังนี้

พื้นที่เสี่ยงสูง (สีแดง) : 18 จังหวัด เป็นพื้นที่ที่พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า หรือ พบสัตว์พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า มีการกระจายตัวมากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนอำเภอทั้งหมด ในจังหวัดนั้น ๆ

พื้นที่เสี่ยง (สีเหลือง) : 36 จังหวัด 90 อำเภอ เป็นพื้นที่ในระดับอำเภอที่มีการพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ อย่างน้อย 1 ตัวอย่าง

พื้นที่เฝ้าระวัง (สีฟ้า) : 59 จังหวัด 610 อำเภอ เป็นพื้นที่ในระดับอำเภอที่ไม่พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า และ ไม่พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

* ข้อมูล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2564

เป้าหมายและตัวชี้วัด (Goal)

เป้าหมาย มาตรการ/ ตัวชี้วัดเป้าหมาย	ค่าเป้าหมาย/ผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ (พ.ศ.)					
	Baseline 2560	2561	2562	2563	2564	2565
เป้าหมายที่ 1 : การลดโรคและภัยสุขภาพ						
ตัวชี้วัด : จำนวนผู้เสียชีวิตด้วย โรคพิษสุนัขบ้า	0	0	0	0	0	0
	11	18	3	3	2	
มาตรการที่ 1 ลดความเสี่ยงจากการเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า						
ตัวชี้วัด : ร้อยละของผู้สัมผัสโรค ได้รับวัคซีนป้องกันโรค ตามแนวทางเวชปฏิบัติ	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100
	97	99.61	99.92	100	100 (30/3/64)	
มาตรการที่ 2 ขับเคลื่อนการป้องกันควบคุม โรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่เสี่ยง						
ตัวชี้วัด : จำนวนอำเภอเสี่ยงที่ ดำเนินการตามมาตรการ เฝ้าระวังป้องกันควบคุม โรคพิษสุนัขบ้าในคน				440	440	
				424	106 (30/3/64)	

มาตรการ/กิจกรรมสำคัญ (strategy/Intervention)

มาตรการที่ 1 การป้องกันโรค

- 1.1 จัดทำแผนการป้องกันควบคุมโรค เพื่อรับมือเมื่อมีโรค
- 1.2 ติดตามสถานการณ์โรคในสัตว์อย่างใกล้ชิด
- 1.3 สนับสนุนวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันโรคล่วงหน้า (PrEP) ให้แก่บุคลากรกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่
- 1.4 สร้างความรอบรู้ให้แก่ประชาชน ด้วยการสื่อสาร การตลาดเพื่อสังคม (Social marketing) โรคพิษสุนัขบ้า

มาตรการที่ 2 การควบคุมโรค (มาตรการ 1-2-3)

- 2.1 การควบคุมโรคเมื่อพบผู้เสียชีวิต 1 ราย หรือสัตว์ตรวจพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า 1 ตัว มาตรการ 1-2-3 มีรายละเอียด ดังนี้
  - 1 หมายถึง เริ่มดำเนินการเมื่อสัตว์ตรวจพบเชื้อพิษสุนัขบ้า 1 ตัว หรือมีผู้เสียชีวิต 1 ราย
  - 2 หมายถึง ค้นหาผู้สัมผัสโรคในพื้นที่รับผิดชอบและประสานเครือข่าย สื่อสารประชาสัมพันธ์ภายใน 2 วัน
  - 3 หมายถึง ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้วัคซีนรอบจุดเกิดโรคในรัศมี 3 กม.
- 2.2 เร่งติดตามผู้สัมผัส โดย อสม.
- 2.3 สนับสนุนการกระตุ้นภูมิคุ้มกันในสัตว์ ผ่านการพัฒนามาตรฐานระบบลูกโซ่ความเย็น (Cold chain) ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

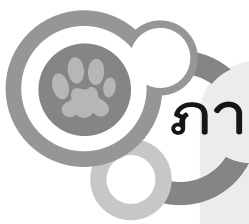
มาตรการที่ 3 การสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

- 3.1 การรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ตามมาตรฐาน OIE

การติดตามประเมินผลแผนงานและมาตรการ

เป้าหมายแผนงาน/มาตรการ	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	วิธีการติดตามประเมินผล	กรอบระยะเวลาของการติดตามประเมินผล ปี (พ.ศ.)				
			2561	2562	2563	2564	2565
1. มาตรการป้องกันโรค - สนับสนุนวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แบบป้องกันโรคล่วงหน้า (PrEP) ให้แก่บุคลากรกลุ่มเสี่ยง	จำนวนวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าชนิดฉีดป้องกันโรคล่วงหน้า (Pre-Exposure) ที่สนับสนุนให้แก่บุคลากรกลุ่มเสี่ยง	รายงานการรับวัคซีนแบบป้องกันโรคล่วงหน้า (PrEP)	✓	✓	✓	✓	✓
2. มาตรการควบคุมโรค - มาตรการควบคุมโรค (มาตรการ 1-2-3)	จำนวนของพื้นที่ที่พบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์มีการดำเนินการตามมาตรการการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า (มาตรการ 1-2-3)	รายงานตัวชี้วัดผลผลิตตามแบบฟอร์ม Rabies 3 ปี 2564 ในระบบรายงาน Estimate กรมควบคุม			✓	✓	✓
- ผู้สัมผัสสัตว์ยืนยันได้รับวัคซีนครบชุด	ร้อยละของผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อยืนยันโรคพิษสุนัขบ้า ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามแนวทางเวชปฏิบัติ	รายงาน Rabies 3	✓	✓	✓	✓	✓
- การพัฒนามาตรฐานระบบลูกโซ่ความเย็น (Cold chain) วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านเกณฑ์มาตรฐานระบบลูกโซ่ความเย็น (Cold chain) วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ที่กำหนด	รายงานผลการประเมินรับรองมาตรฐานระบบลูกโซ่ความเย็น			✓	✓	✓
3. การสร้างพื้นที่ปลอดโรค - การรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าด้านสาธารณสุข	จำนวนอำเภอที่รับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าด้านสาธารณสุข	รายงานผลการรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า			✓	✓	✓

ภาคผนวก

- ภาคผนวก 1 เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- ภาคผนวก 2 การเก็บส่งตัวอย่างเพื่อตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
- ภาคผนวก 3 แบบฟอร์มการส่งตัวอย่างตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
- ภาคผนวก 4 แบบนำส่งตัวอย่างเพื่อตรวจโรคพิษสุนัขบ้าจากผู้ป่วย
- ภาคผนวก 5 แบบสอบสวนเฉพาะรายผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า
- ภาคผนวก 6 รายงานการสอบสวนโรคและระบาดวิทยาของโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
- ภาคผนวก 7 คำสั่งกรมปศุสัตว์ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าแห่งประเทศไทย
- ภาคผนวก 8 แผนภูมิการควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

ภาคผนวก 1 : เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ระดับนานาชาติ

1. องค์การอนามัยโลก (WHO)
2. องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE)
3. องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO)
4. องค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐฯ (USAID)
5. ศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐฯด้านสาธารณสุข (TUC)

ระดับประเทศ :

ส่วนกลาง ประกอบด้วยหน่วยงานต่อไปนี้

1. กระทรวงสาธารณสุข
  - สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค
  - สำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค
  - สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
  - สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
2. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
  - สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์
  - สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์
  - ศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์แพทย์ กรมปศุสัตว์
3. กระทรวงมหาดไทย
  - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น : สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการมีส่วนร่วม
  - สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย
  - สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย
  - สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย
  - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ., เทศบาล, อบต.)
4. กระทรวงศึกษาธิการ
  - สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - กรมวิชาการ

5. สถาบันและมหาวิทยาลัยต่างๆ

- สถานเสาวภา สภากาชาดไทย
- ศูนย์ปฏิบัติการโรคทางสมอง คณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่างๆ

6. กรุงเทพมหานคร

- สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักงานมัย
- กองควบคุมโรค สำนักงานมัย

ส่วนภูมิภาค

1. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 - 12
2. สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 - 9
3. ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์เขต 1 - 14
4. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด
5. สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ
6. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
7. โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป/โรงพยาบาลชุมชน
8. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ
9. สถานีอนามัย/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
10. อาสาสมัครปศุสัตว์
11. อาสาสมัครสาธารณสุข
12. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.)
13. อื่นๆ

ภาคผนวก 2 : การเก็บส่งตัวอย่างเพื่อตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

1. สัตว์ที่ส่งตรวจ

- ถ้าเป็นสัตว์ตัวเล็กให้ส่งได้ทั้งตัว
- ถ้าเป็นสัตว์ตัวใหญ่ ควรตัดเฉพาะส่วนหัวชิดท้ายทอย

2. วิธีการตัดหัวสัตว์

- ผู้ที่ตัดหัวสัตว์เพื่อส่งตรวจ ต้องไม่มีบาดแผลที่มือ
- สวมถุงมือยางที่กันน้ำได้ ถ้าไม่มีอาจใช้ถุงพลาสติก 2 ชั้น ถ้าถุงพลาสติกขาดระหว่างตัดหัวสัตว์ให้ล้างมือด้วยน้ำและสบู่หลายๆ ครั้ง
- มีดหรืออุปกรณ์ที่ใช้ตัดหัวสัตว์ต้องคม หลังใช้ต้องทำลายเชื้อด้วยวิธีต้มในน้ำเดือดอย่างน้อย 10 นาที
- ถุงมือยาง หรือถุงพลาสติกที่ใช้แล้ว และซากสัตว์ให้ทำลายโดยวิธีเผาหรือฝังดินลึกอย่างน้อย 50 ซม.

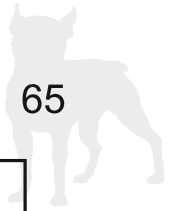
3. การนำตัวอย่างส่งตรวจ

- นำสัตว์หรือหัวสัตว์ใส่ถุงพลาสติกหนาๆ อย่างน้อย 2 ชั้น รวบบางถุงปิดทับรัดด้วยยางให้แน่น แล้วห่อด้วยกระดาษหนาๆ ใส่ถุงพลาสติกหนา รวบบางถุงปิดทับด้วยยางให้แน่นอีกครั้ง
- ใส่ในถัง (พลาสติก โฟม หรือโลหะ) ที่มีน้ำแข็งรองอยู่ก้นถังประมาณ 1/4 เทน้ำแข็งกลับทับให้มากพอแล้วปิดฝาเพื่อรักษาตัวอย่างไม่ให้เน่า (ห้ามแช่แข็ง เพราะทำให้ใช้เวลาในการตรวจนานขึ้น)
- ห้ามแช่ตัวอย่างส่งตรวจในน้ำยาฟอร์มาลิน
- รีบนำส่งโดยวิธีที่สะดวก และรวดเร็วที่สุดภายใน 24 ชั่วโมง ไปยังสถานที่ตรวจชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้า
- กรอกข้อมูลในแบบส่งตัวอย่าง (ภาคผนวก 3) โดยละเอียดเกี่ยวกับประวัติ และการถูกกัด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบ และกรอกที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หมายเลขโทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ของผู้ที่ต้องการผลการชันสูตรที่สามารถติดต่อได้โดยเร็วที่สุด
- แนะนำให้ส่งหัวสัตว์ตรวจทุกรายที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

ภาคผนวก 3 : แบบฟอร์มการส่งตัวอย่างตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

ห้องปฏิบัติการ.....	
ชื่อผู้ส่งตัวอย่าง.....	เลขทะเบียน.....
บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ซอย.....	วันที่..... เวลา..... น.
ถนน..... ตำบล.....	ผู้รับ.....
อำเภอ..... จังหวัด.....	(.....)
รหัสไปรษณีย์.....	
โทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้).....	
ชื่อเจ้าของสัตว์.....	สถานที่เกิดโรค ที่บ้าน ที่อื่น (ระบุ) บ้านเลขที่.....
บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ซอย.....	.....
ถนน..... ตำบล.....	หมู่ที่..... ซอย..... ถนน.....
อำเภอ..... จังหวัด.....	ตำบล..... อำเภอ.....
รหัสไปรษณีย์.....	จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้).....	โทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้).....
ผู้ตัดหัวสัตว์.....	
ชนิดสัตว์..... ชื่อ..... อายุ..... ปี..... เดือน.....	
สี..... พันธุ์.....	
ประวัติสัตว์ ☐ เป็นสัตว์มีเจ้าของ ☐ เป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ เพศ ☐ ผู้ ☐ เมีย ประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ☐ ไม่ทราบ ☐ ไม่เคยฉีด ☐ เคยฉีด 1 ครั้ง เมื่อ...../...../25..... ☐ เคยฉีด > 1 ครั้ง ระบุ.....ฉีดครั้งสุดท้ายเมื่อ...../...../25.....	

สัตว์เริ่มป่วย หรือแสดงอาการ วันที่.....

อาการผิดปกติของสัตว์เท่าที่ทราบ

☐ คุ้ย	☐ วิ่งพล่านไปทั่ว
☐ กัดกรง โซลาร์ หรือสิ่งของรอบๆ ตัว	☐ เสียงเห่าหรือเสียงร้องผิดปกติจากเดิม
☐ ปากอ้า ลิ้นห้อย น้ำลายไหล	☐ เดินโซเซ
☐ ใช้เท้าตะกุยปากเหมือนกำลังติดคอ	☐ มีก้างติดคอ
☐ อาเจียน หรือทำท่าอาเจียนบ่อยๆ	☐ ตัวแข็งๆ
☐ กลืนน้ำลายหรืออาหารไม่ได้	☐ ตาวาว หรือตาขวาง
☐ ซึม ชอบซุกตัวอยู่เงียบๆ ตามที่มีด	
☐ อาการอื่นๆ โปรดระบุ.....	

สัตว์กัดคนหรือสัตว์อื่น หรือไม่

☐ ไม่กัดคนหรือสัตว์อื่น	
☐ กัดคน จำนวน.....คน	☐ มีผู้สัมผัสน้ำลาย.....คน
☐ กัดสัตว์อื่น จำนวน.....คน	☐ สัตว์สัมผัสน้ำลาย
☐ ไม่ทราบ	

สาเหตุการตายของสัตว์ที่นำมาตรวจ

☐ ทำให้ตาย	☐ ป่วยตาย
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	

สำหรับเจ้าหน้าที่ lab

ตายเมื่อวันที่.....

ผลการวิจัย

☐ เป็นโรคพิษสุนัขบ้า (FAT+)	☐ ไม่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า (FAT-)
☐ น่าสงสัย รอผลการตรวจซ้ำ	☐ ไม่พบเชื้อ
☐ ตรวจไม่ได้ เนื่องจากสมองเน่า	

กรณีผล Positive

การแจ้งหน่วยงานควบคุมโรคทั้งทางโทรศัพท์และโทรสาร

หน่วยงาน

เจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้ง

วันเวลาที่แจ้ง

☐ สสจ.

ชื่อ.....วันที่.....เวลา.....น.

☐ ปศจ.

ชื่อ.....วันที่.....เวลา.....น.

☐ องค์การปกครองท้องถิ่น ชื่อ.....วันที่.....เวลา.....น.

การแจ้งผล.....ผู้รับตัวอย่างตรวจ

.....

(.....)

ภาคผนวก 4 : แบบนำส่งตัวอย่างเพื่อตรวจ โรคพิษสุนัขบ้าจากผู้ป่วย

เลขทะเบียนรับ .....

วัน เดือน ปี .....

ชื่อ-สกุล ผู้ป่วย.....เพศ.....อายุ.....ปี.....เดือน

ที่อยู่เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....โทรศัพท์.....

วันเริ่มป่วย.....รับการรักษา.....HN.....

ประวัติและอาการที่ตรวจพบ ☐ แนบประวัติมาพร้อมกับใบนำส่งตัวอย่าง

.....

.....

.....

ผลการตรวจเบื้องต้น (โปรดแนบผลการวินิจฉัย)

☐ ลักษณะภาพคอมพิวเตอร์สมอง (ถ้ามี : ส่งภาพทาง e-mail : medcuid@gmail.com)

☐ การตรวจน้ำไขสันหลัง

☐ การตรวจเลือด

☐ อื่นๆ .....

ประวัติการสัมผัสสัตว์

☐ ไม่เคยสัมผัส

☐ เคยถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย ช้ำแผลซากสัตว์ ป้อนอาหารจากสัตว์ที่ตาย โดยไม่ทราบสาเหตุ

เมื่อ.....ตำแหน่งของร่างกายที่มีบาดแผล.....

ชนิดของสัตว์.....สถานที่ที่สัมผัสโรค.....

☐ เป็นสัตว์เลี้ยง

☐ เคยได้รับวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อ..... ☐ ไม่เคยได้รับวัคซีน

☐ เป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ

ประวัติการได้รับวัคซีน และอิมมูโนโกลบูลิน

- ☐ ไม่เคยได้รับวัคซีน
 ☐ ไม่เคยได้รับอิมมูโนโกลบูลิน

☐ เคยได้รับวัคซีน

ชนิด.....เมื่อ.....จำนวนโดสที่ได้รับ.....ชนิดแบบ.....

☐ เคยได้รับอิมมูโนโกลบูลิน

ชนิด.....เมื่อ.....ปริมาณที่ได้รับ.....ชนิดแบบ.....

ประวัติการล้มป่วย

- ☐ ไม่เคย ☐ เคย เมื่อ.....

อาการของผู้ป่วยที่สัมผัส ☐ ทางสมอง ระบบประสาท

☐ ระบบทางเดินหายใจ

☐ อื่นๆ ระบบ.....

ตั้งส่งตรวจ

☐ น้ำลาย	วันที่เก็บ.....	
☐ น้ำปัสสาวะ	วันที่เก็บ.....	
☐ น้ำไขสันหลัง	วันที่เก็บ.....	
☐ เนื้อสมอง	วันที่เก็บ.....	
☐ ปมรากผมบริเวณท้ายทอย		
วันที่เก็บ.....		ชื่อ ที่อยู่ ที่ต้องการให้ส่งผล (สำหรับเจ้าหน้าที่ของ)
☐ ตัดชิ้นเนื้อที่มีเส้นผม		ชื่อ-สกุล.....
(ตรวจ antigen หรือ RNA)		ที่อยู่.....
☐ ผสมติครากผมอย่างน้อย 50 เส้น		.....
(ตรวจ RNA)		โทรศัพท์.....

สถานที่ส่งตรวจชั้นสูตรโรคพิษสุนัขบ้าในผู้ป่วยหรือขอรายละเอียดเพิ่มเติม

1. ศูนย์ปฏิบัติการโรคทางสมอง
ตึก อปร. ชั้น 1 ห้อง 1114/3 โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ถนนราชดำริ กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0 2256 4000 ต่อ 3576 โทร/แฟกซ์ 0 2652 3122
กรณีฉุกเฉินติดต่อพนักงานรับโทรศัพท์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ 0 2256 4000
เพื่อตาม ศาสตราจารย์นายแพทย์ธีระวัฒน์ เหมะจุธา
2. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
88/7 ซอยโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ ถนนติวานนท์ จังหวัดนนทบุรี โทร. 0 2589 9850, 0 2951 0000 ต่อ 99205, 99312

วิธีส่งสิ่งส่งตรวจ

แช่เย็นสิ่งส่งตรวจในกล่องโฟมบรรจุ ice pack หรือน้ำแข็ง พร้อมใบนำส่ง สามารถส่งได้ทั้งทางเครื่องบิน ทางรถไฟ และทางรถขนส่ง โดยต้องโทรแจ้งเจ้าหน้าที่ให้ไปรับของที่สถานีปลายทางก่อนทุกครั้ง

ส่วนที่ 3 ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการในคน

1. เนื้อสมอง ☐ ไม่ได้ส่ง ☐ ส่ง วันที่ส่งตรวจ.....สถานที่ส่งตรวจ.....ผล ☐ Positive ☐ Negative
2. น้ำลาย ☐ ไม่ได้ส่ง ☐ ส่ง วันที่ส่งตรวจ.....สถานที่ส่งตรวจ.....ผล ☐ Positive ☐ Negative
3. น้ำไขสันหลัง ☐ ไม่ได้ส่ง ☐ ส่ง วันที่ส่งตรวจ.....สถานที่ส่งตรวจ.....ผล ☐ Positive ☐ Negative
4. ปัสสาวะ ☐ ไม่ได้ส่ง ☐ ส่ง วันที่ส่งตรวจ.....สถานที่ส่งตรวจ.....ผล ☐ Positive ☐ Negative
5. ปมรากผม ☐ ไม่ได้ส่ง ☐ ส่ง วันที่ส่งตรวจ.....สถานที่ส่งตรวจ.....ผล ☐ Positive ☐ Negative
6. ผิวหนังท้ายทอย ☐ ไม่ได้ส่ง ☐ ส่ง วันที่ส่งตรวจ.....สถานที่ส่งตรวจ.....ผล ☐ Positive ☐ Negative
7. เซลล์กระจกตา ☐ ไม่ได้ส่ง ☐ ส่ง วันที่ส่งตรวจ.....สถานที่ส่งตรวจ.....ผล ☐ Positive ☐ Negative

ส่วนที่ 4 ประวัติการสัมผัสโรค

1. ชนิดของสัตว์ที่กัด/ข่วน ☐ สุนัข ☐ แมว ☐ ลิง ☐ ชะนี ☐ หนู ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2. วันที่ถูกสัตว์กัด/ข่วน .....(ถ้าไม่ทราบวันที่ สามารถระบุเป็นช่วงเวลาได้) ☐ ไม่ทราบ
3. สถานที่ที่ถูกกัด ☐ ในบริเวณบ้าน ☐ นอกบ้าน ระบุสถานที่.....อำเภอ.....จังหวัด.....
☐ ต่างประเทศ ระบุ.....
4. ลักษณะสถานที่ที่ถูกสัตว์กัด ☐ ชุมชนเมือง ☐ ชานเมือง ☐ ชนบท
5. การได้รับเชื้อ ☐ ไม่ทราบ ☐ ถูกน้ำลาย ☐ คลุกคลีใกล้ชิดสัตว์ ☐ ถูกข่วน ☐ ถูกกัด
6. บริเวณที่ถูกสัมผัสและความรุนแรง

โปรดทำเครื่องหมาย X ลงบนภาพร่างกาย บริเวณที่ถูกกัด/ข่วน/ถูกน้ำลาย/ถูกเลีย ให้ชัดเจน

ลำดับที่	อวัยวะที่ได้รับสัมผัส	ลักษณะการสัมผัส					
		ถูกกัด		ถูกข่วน		ถูกเลีย/ถูกน้ำลาย	
		มีเลือดออก	ไม่มีเลือดออก	มีเลือดออก	ไม่มีเลือดออก	ที่มีแผล	ที่ไม่มีแผล
1	ศีรษะ						
	หน้า						
	ลำคอ						
2	มือ						
3	แขน						
4	ลำตัว						
5	ขา						
6	เท้า						
7.	อื่นๆ ระบุ.....						

ส่วนที่ 5 การปฏิบัติเมื่อถูกกัด/ข่วน/ถูกน้ำลาย/ถูกเลีย

1. การทำความสะอาดแผล
☐ ไม่ได้ล้าง เพราะ.....
☐ ล้างทันทีที่ถูกกัด ☐ ล้างหลังจากถูกกัดแล้ว.....ชั่วโมง/วัน
 วิธีล้างดังนี้ ○ ล้างด้วยน้ำเปล่า ○ สบู่/ผงซักฟอก ○ อื่นๆ ระบุ.....

2. การใช้ยาใส่แผล ☐ ไม่ได้ใช้ ☐ ใช้ ระบุชนิด.....
3. การเย็บแผล ☐ ไม่ได้เย็บแผล ☐ เย็บแผลที่ รพ./รพ.สต./คลินิก.....

ส่วนที่ 6 ประวัติการได้รับวัคซีน/อิมูโนโกลบูลิน/อาการแทรกซ้อนหลังการฉีดของผู้เสียชีวิต

1. ฉีดอิมูโนโกลบูลิน ☐ ไม่ได้ฉีด
☐ ฉีด ☐ ERIG ☐ HRIG เมื่อวันที่.....
☐ จำนวน.....หน่วยสากล (IU) Lot. No. ....วันหมดอายุ .....
☐ ไม่ทราบ
2. ประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ☐ ไม่ทราบ
☐ ไม่ได้ฉีด
☐ ฉีด ชนิดของวัคซีน ระบุ ☐ HDCV ☐ PCEC ☐ PVRV ☐ CPRV ☐ PDEV
วันที่เริ่มฉีด..... จำนวน.....ซีซี Lot. No. ....วันหมดอายุ .....
วิธีฉีด ☐ เข้ากล้ามเนื้อ (I.M.) ☐ ในผิวหนัง (I.D.)
ในวันที่ ☐ 0 ☐ 3 ☐ 7 ☐ 14 ☐ 30 รวม.....ครั้ง
3. อาการแทรกซ้อนหลังฉีดวัคซีน ☐ ไม่มี
☐ มี ระบุ... ☐ บวมที่บริเวณฉีด ☐ ปวดศีรษะ ☐ ไข้สูง
☐ ปัสสาวะลำบาก ☐ อัมพาต ☐ เสียชีวิต
☐ อื่นๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 7 ประวัติของสัตว์ที่กัด

1. อายุสัตว์ ☐ น้อยกว่า 3 เดือน ☐ 3 – 6 เดือน ☐ 6 – 12 เดือน ☐ มากกว่า 1 ปี ☐ ไม่ทราบ
2. สถานภาพสัตว์ ☐ มีเจ้าของ ☐ ไม่มีเจ้าของ ☐ ไม่ทราบ
3. การกักขังติดตามดูอาการสัตว์ ☐ ไม่ได้กักขัง
☐ ได้กักขัง/ติดตาม พบ ☐ ไม่ตายภายใน 10 วัน ☐ ตายเองภายใน 10 วัน
☐ ถูกฆ่าตาย ☐ สัตว์หายไปติดตามไม่ได้
4. สาเหตุที่ถูกกัด : ☐ ถูกกัดโดยไม่มีสาเหตุโน้มนำ
☐ ถูกกัดโดยมีสาเหตุโน้มนำ เนื่องจาก ☐ ทำร้าย หรือแกล้งสัตว์
☐ พยายามแยกสัตว์ที่กำลังต่อสู้กัน
☐ เข้าใกล้สัตว์แม่ลูกอ่อน
☐ รบกวนสัตว์ขณะกินอาหาร
☐ อื่นๆ ระบุ.....
5. ประวัติการรับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของสัตว์นำโรค
☐ ไม่ทราบ
☐ ไม่ได้รับ
☐ ได้รับ จำนวน.....ครั้ง ☐ ภายใน 1 ปี ☐ เกิน 1 ปี ☐ จำไม่ได้
จาก ☐ คลินิกรักษาสัตว์ ☐ รถหน่วยปศุสัตว์ ☐ โรงพยาบาลสัตว์รัฐบาล
☐ โรงพยาบาลสัตว์เอกชน ☐ เจ้าของสัตว์ซื้อมาฉีดเอง สถานที่ซื้อ.....
6. การส่งห้วสัตว์ตรวจ ☐ ไม่ได้ส่งตรวจเนื่องจาก.....
☐ ส่งตรวจ ระบุสถานที่ส่ง.....
ผลการตรวจ ☐ พบเชื้อ ☐ ไม่พบเชื้อ

ส่วนที่ 8 ผู้สัมผัสโรครายอื่น

1. ผู้สัมผัสโรคจากสัตว์ตัวเดียวกัน

มีผู้ถูกกัดจำนวน.....คน

ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้แล้ว.....คน

มีผู้สัมผัสน้ำลายจำนวน.....คน

ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้แล้ว.....คน

มีผู้ถึงแก่กรรมจากสัตว์ตัวเดียวกันนี้กัด

☐ ไม่มี

☐ มี

ชื่อ-สกุล.....เบอร์โทรศัพท์ ญาติ/ผู้เกี่ยวข้อง.....

2. ผู้สัมผัสโรคจากผู้ป่วยรายนี้

สัมผัสน้ำลายโดยไม่มีแผล.....คน

ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้แล้ว.....คน

สัมผัสน้ำลายโดยมีแผลหรือถูกผู้ป่วยกัด.....คน

ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้แล้ว.....คน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย.....

ชื่อ-สกุล.....ผู้สอบสวนโรคตำแหน่ง.....

สถานที่ปฏิบัติงาน.....โทรศัพท์.....E-mail.....

วันที่สอบสวนโรค.....

หมายเหตุ : ระยะเวลาฟักตัวของโรค (Incubation period) ที่เชื่อถือได้สั้นที่สุด 7 วัน ยาวนานที่สุด 3 ปี (โดยเฉลี่ย 30-90 วัน)

ภาคผนวก 6 : รายงานการสอบสวนโรคและ ระบาดวิทยาของโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

1. สถานที่เกิดโรค

- 1.1 ผู้แจ้งการเกิดโรค ☐ ห้องปฏิบัติการ.....
☐ ประชาชน ชื่อนามสกุล.....

- 1.2 ชื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองสัตว์ที่เกิดโรค.....
 บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ซอย..... ถนน.....
 ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

- 1.3 สถานที่เกิดโรค ☐ ที่บ้านเจ้าของสัตว์
☐ ที่อื่นๆ (ระบุ).....
 บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ซอย..... ถนน.....
 ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

1.4 จำนวนสัตว์ ณ บ้านที่เกิดโรค

สุนัข.....ตัว โค.....ตัว แพะ.....ตัว
 สุกร.....ตัว แมว.....ตัว กระบือ.....ตัว
 แกะ.....ตัว อื่นๆ (ระบุ).....จำนวน.....ตัว

1.5 จำนวนสัตว์บริเวณรอบจุดเกิดโรค

สุนัข.....ตัว โค.....ตัว แพะ.....ตัว
 สุกร.....ตัว แมว.....ตัว กระบือ.....ตัว
 แกะ.....ตัว อื่นๆ (ระบุ).....จำนวน.....ตัว

1.6 อาการของโรค

- ☐ เคยเกิด.....ครั้ง ครั้งสุดท้ายเมื่อ วันที่...../...../25.....
☐ ไม่เคยเกิดโรคมามาก่อน

1.7 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ครั้งสุดท้ายในหมู่บ้าน

สุนัข จำนวน.....ตัว เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 แมว จำนวน.....ตัว เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 อื่นๆ (ระบุชนิด).....จำนวน.....ตัว เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1.8 สภาพแวดล้อมของจุดเกิดโรค

- ☐ วัด จำนวน.....แห่ง มีสุนัข.....ตัว แมว.....ตัว
 อื่นๆ (ระบุชนิด).....จำนวน.....ตัว
- ☐ โรงเรียน จำนวน.....แห่ง มีสุนัข.....ตัว แมว.....ตัว
 อื่นๆ (ระบุชนิด).....จำนวน.....ตัว
- ☐ ตลาด (ชุมชน) จำนวน.....แห่ง มีสุนัข.....ตัว แมว.....ตัว
 อื่นๆ (ระบุชนิด).....จำนวน.....ตัว
- ☐ โรงงาน จำนวน.....แห่ง มีสุนัข.....ตัว แมว.....ตัว
 อื่นๆ (ระบุชนิด).....จำนวน.....ตัว

1.9 จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน.....ครัวเรือน

(หมู่บ้านตามเขตของกรมการปกครองหรือพื้นที่ในรัศมี 5 กิโลเมตร รอบจุดเกิดโรค)

2. ประวัติสัตว์นำโรค

- 2.1 ชนิดสัตว์ที่เกิดโรค ☐ สุนัข ☐ แมว ☐ โค
☐ อื่นๆ (ระบุ).....
- ชื่อ.....อายุ.....พันธุ์.....เพศ.....สี.....
- 2.2 ประวัติสัตว์ ☐ มีเจ้าของ ☐ ไม่มีเจ้าของ
☐ แต่มีผู้ให้อาหาร ☐ ไม่ทราบ
- 2.3 ประวัติการฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า
- ☐ เคยได้รับการฉีดวัคซีน ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่...../...../25.....
- ☐ ไม่เคย เนื่องจาก(ระบุ).....
- ☐ ไม่ทราบ เนื่องจาก(ระบุ).....
- 2.4 สัตว์ได้รับเชื้อโดย
- ☐ ถูกสัตว์อื่นกัด (ระบุ ชนิด.....) เมื่อวันที่...../...../25.....
- ☐ สาเหตุอื่นๆ (ระบุ).....
- ☐ ไม่ทราบสาเหตุ
- 2.5 อาการของสัตว์ที่เกิดโรค
- เริ่มแสดงอาการ วันที่.....
- ลักษณะอาการ
- ☐ คุด้าย ☐ วิ่งพล่านไปทั่ว
- ☐ เดินโซเซ ตัวแข็ง ☐ ใช้เท้าตะกุกปากเหมือนมีก้างติดคอ
- ☐ ปากอ้า ลื่นห้อย น้ำลายไหล ☐ ซึม ชอบซุกตัวตามที่มีมืด
- ☐ กลืนน้ำลายหรืออาหารไม่ได้ ☐ อาเจียนหรือ ทำท่าอาเจียน
- ☐ อาการอื่น(ระบุ).....

2.6 สาเหตุของการตายของสัตว์

- ☐ ทำให้ตาย วันที่...../...../25..... ☐ ตายเอง วันที่...../...../25.....
☐ อื่นๆ .....วันที่...../...../25.....

2.7 การส่งห้วสัตว์ตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้า

- ☐ ส่งตรวจ สถานที่ตรวจ (ระบุ).....
☐ ไม่ได้ส่งตรวจ เนื่องจาก.....

3. การสัมผัสโรค

3.1 กรณี กัด หรือ สัมผัสโรคในคน

- ☐ ไม่กัดคน
☐ กัดคน จำนวน.....ราย

รายชื่อผู้ถูกกัด	อายุ	บริเวณของร่างกายที่ถูกกัด
1.	.....	.....
2.	.....	.....
3.	.....	.....
4.	.....	.....

- ☐ มีผู้สัมผัสน้ำลาย จำนวน.....ราย

3.2 กรณี กัด หรือ สัมผัสโรคในสัตว์

- ☐ ไม่ได้กัดสัตว์อื่น
☐ กัดสัตว์อื่น จำนวน.....ตัว

รายชื่อผู้ถูกกัด	ชนิด	ชื่อชนิดของสัตว์
1.	.....	.....
2.	.....	.....
3.	.....	.....
4.	.....	.....

4. การควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

4.1 การดำเนินการในสัตว์บริเวณรอบจุดเกิดโรค

- ☐ ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

ในกรณีสัตว์ถูกกัด วิธีการฉีด.....

- ☐ สุนัข.....ตัว ☐ แมว.....ตัว ☐ สัตว์อื่น (ระบุ)จำนวน.....ตัว

ในกรณีสัตว์สัมผัสน้ำลาย

- ☐ สุนัข.....ตัว   ☐ แมว.....ตัว   ☐ สัตว์อื่น (ระบุ)จำนวน.....ตัว
- ☐ กักไว้ดูอาการจำนวน.....ตัว เป็นเวลา.....วัน
- ☐ กำจัดสัตว์ วิธีการ.....
- ☐ สุนัขตัว.....ตัว   ☐ แมว.....ตัว   ☐ สัตว์อื่น (ระบุ)จำนวน.....ตัว
- ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

4.2 การดำเนินการในผู้ที่สัมผัสโรค

- ☐ ฉีดวัคซีน จำนวน.....ราย
- ☐ ฉีดซีรัม จำนวน.....ราย

4.3 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....

.....

.....

.....

สอบสวนโรค.....

ตำแหน่ง.....

วันที่...../...../25.....

แผนที่แสดงจุดเกิดโรค

ภาคผนวก 7 : คำสั่งกรมปศุสัตว์ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการ กำจัดโรคพิษสุนัขบ้าแห่งประเทศไทย

คำสั่งกรมปศุสัตว์
ที่ ๒๗/๙/๒๕๕๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าแห่งประเทศไทย

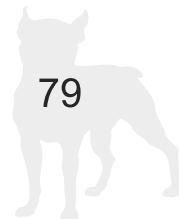
ตามที่กรมปศุสัตว์ กรมควบคุมโรค กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีนโยบายร่วมกันที่จะกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทยภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งสอดคล้องกับ เป้าหมายขององค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ที่ได้ขอความร่วมมือ จากประเทศสมาชิกอาเซียนเร่งรัดกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ นั้น เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าว เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า ให้หมดไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ อธิบดีกรมปศุสัตว์จึงออกคำสั่งไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ แต่งตั้งคณะกรรมการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย

(๑) อธิบดีกรมปศุสัตว์	ประธานคณะกรรมการ
(๒) รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ที่ได้รับมอบหมาย	รองประธานกรรมการ
(๓) รองอธิบดีกรมควบคุมโรคที่ได้รับมอบหมาย	รองประธานกรรมการ
(๔) รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย	รองประธานกรรมการ
(๕) ปศุสัตว์เขต ๑ - ๙	กรรมการ
(๖) ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๑ - ๑๒	กรรมการ
(๗) ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วม กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	กรรมการ
(๘) ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ	กรรมการ
(๙) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ประจำภาค	กรรมการ
(๑๐) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	กรรมการ
(๑๑) ผู้อำนวยการสำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค	กรรมการ
(๑๒) ผู้อำนวยการสถานเสาวภา สภากาชาดไทย	กรรมการ
(๑๓) ผู้อำนวยการสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร	กรรมการ
(๑๔) นายกสมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย	กรรมการ
(๑๕) นายกสมาคมสัตนินบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย	กรรมการ
(๑๖) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย	กรรมการ

(๑๗) นายพลายงค์...

(๑๗) นายพลายยงค์ สการะเตรณี	ที่ปรึกษากรมควบคุมโรค	กรรมการ
(๑๘) นายประวิทย์ ชุมเกษียร	ที่ปรึกษาสำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค	กรรมการ
(๑๙) นางวิรงรอง หุ่นสุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญด้านควบคุมโรคติดต่อ ระหว่างสัตว์และคน (โรคพิษสุนัขบ้า) สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์	กรรมการ
(๒๐) นางสาวปราณี พาณิชย์พงษ์	นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์	กรรมการ
(๒๑) ผู้อำนวยการสำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์	กรรมการและเลขานุการ	
(๒๒) ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค	กรรมการและเลขานุการ	
(๒๓) นายชุมพล บุญรอด	นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ และผู้ช่วยเลขานุการ กรมปศุสัตว์	กรรมการ
(๒๔) นางอภิรภัย พวงหัตถ์	หัวหน้ากลุ่มโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๒ ให้คณะทำงานตามข้อ ๑ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานเพื่อกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าในระดับประเทศ

(๒) อำนวยการประสานงานระหว่างหน่วยงานเพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม
มีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

(๓) รับรองและประกาศให้พื้นที่ระดับจังหวัดเป็นพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า รวมถึงการเตรียมพร้อม
เพื่อขอรับรองสถานภาพปลอดโรคพิษสุนัขบ้าจากองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ให้เป็นไปตาม
มาตรฐานสากล

(๔) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือบุคคล เพื่อช่วยปฏิบัติงานตามภารกิจต่าง ๆ
ได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

(นายสุชาติ ขาวสวนเจริญ)
อธิบดีกรมปศุสัตว์

ภาคสาธารณสุข

วิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ เมื่อเกิดการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

บุคลากรทางการแพทย์

- เมื่อผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า (ถูกกัด-ข่วน) มารับบริการ
  - ปฏิบัติงานด้วยเครื่องป้องกันโรค ครอบคลุมโรค
  - แนะนำให้สังเกตอาการสุนัข/แมว 10 วัน
  - แจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/ผู้ดูแลพื้นที่ที่เกิดเป็นการตามความเหมาะสม
- หากพบผู้ป่วยสงสัยหรือเสียชีวิตส่งตรวจเพื่อวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ
  - เก็บตัวอย่างจากผู้ป่วยส่งตรวจเพื่อวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ
  - ขณะชีวิต เก็บ น้ำลาย น้ำไขสันหลัง นมราคะ และผิวหนังบริเวณ
  - ปัสสาวะเก็บตัวอย่างทุกวันหรือวันละหลายครั้ง โดยเก็บอย่างน้อย 2 ชนิด
  - หลังเสียชีวิต เก็บ เนื้อเยื่อส่งตรวจ
  - ให้ตรวจวิธีถูกต้องเกี่ยวกับผลการโรคและการจัดการศพอย่างถูกต้องของผู้เสียชีวิต
  - แจ้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/รพ.ตามภูมิอำนาจทราบทันที

เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

- ค้นหาและติดตามผู้สัมผัส/ถูกกัด-ข่วนทุกราย ให้ได้รับการฉีดวัคซีนตามกำหนด
- สอบสวนโรคทุกราย กรณีที่พบโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและสัตว์
- ให้ชุดกักกันและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า
- ประสานงานกับเครือข่าย เช่น บุคลากร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันควบคุมโรค

ประชาชน

- นำสุนัข/แมวไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกปี (ปีแรก 2 ครั้ง หลังแรกเมื่ออายุ 2-4 เดือน)
- เลี้ยงสุนัขให้อยู่ในบริเวณบ้าน หากจำเป็นต้องออกนอกบ้านให้ใส่สายจูง
- ระมัดระวัง ดูแลป้องกันเด็กและผู้สูงอายุ ไม่ลี้ภัยเล่นหรือวิ่งไล่กัดสุนัขที่ข่วน โดยปฏิบัติ ตามมาตรา 5 ย.
  - อย่าพาไป สัตว์ให้ล่าหรือกัด อาจถูกงัดได้
  - อย่าเหยียบ หัก ข่วน ความเคียดแค้นจะรุนแรง
  - อย่าหยิบ สิ่งของหรืออาหารที่ติดกับสิ่งของเครื่อง
  - อย่าเลีย สัตว์ที่กำลังต่อสู้กัน ห้ามมือไปยุ่งอย่างเด็ดขาด
  - อย่าจับ หรือสัมผัสกับสัตว์อื่นๆ โดยเฉพาะสุนัขที่เล่นกัน
- หากถูกสุนัขและแมว กัด-ข่วน ให้รีบล้างแผลด้วยน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง และใส่ยาฆ่าเชื้อและลด
- รีบพบแพทย์เพื่อรับการรักษาทันทีโดยเร็วที่สุด หากพบผู้สงสัยหรือวิ่งไล่กัดสุนัขที่ข่วน
- ต้องรีบ วัคซีนให้ครบ 5 ครั้งตามกำหนด
- กักสุนัข-แมว หัก ข่วน สัมผัส หรือสงสัย ให้สังเกตอาการผิดปกติอย่างน้อย 10 วัน หากสุนัขตายให้แจ้งทางห้องปฏิบัติการตรวจหาเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า (คือคน/สุนัข)
- หากพบสุนัข/แมว มีการกรูยหรือมีลักษณะผิดปกติสงสัยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า หรือตายไม่ทราบสาเหตุ ให้รีบ แจ้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสัตว์หรืออาสาสมัครในพื้นที่ทันที

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- สำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัข/แมว วางแผนป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ เช่น การสนับสนุน ฉีดวัคซีนป้องกันโรคอย่างต่อเนื่อง
- ร่วมกับเครือข่ายอาสาสมัครในการเฝ้าระวังสุนัขบ้าทั้งในคนและสัตว์
- สนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรมอาสาสมัคร การเก็บตัวอย่างสัตว์ส่งตรวจ ในท้องถิ่น
- จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการและหน่วยเฉพาะกิจบูรณาการทุกหน่วยงาน เพื่อการเฝ้าระวัง และร่วมดำเนินการกับบุคคลในสายวิชาชีพ
- ประสานผู้เชี่ยวชาญด้านโรคพิษสุนัขบ้าและมีความรู้ให้ประชาชนกลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะเด็ก นักเรียน และผู้สูงอายุ ให้หลีกเลี่ยงการถูกกัด/ข่วนสัตว์ ตลอดจนติดตามผู้ถูกกัด/ข่วน
- ได้รับการดูแลอย่างถูกต้องครอบคลุม
- จัดทำประกาศเรื่องการจัดการสุนัขและแมวในพื้นที่ เพื่อวางแผนการทางสังคม และยกระดับขึ้นเป็นระเบียบข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติการเลี้ยงสุนัข/แมว

เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

- รับแจ้งและตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสัตว์ที่กัดหรือข่วน
- เก็บหลักฐานที่เกี่ยวข้องส่งห้องปฏิบัติการและแจ้งผลการตรวจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อยกเลิกผู้สัมผัสพื้นที่เดิม
- ประกาศเป็นเขตโรคระบาด ดำเนินการควบคุมและควบคุมโรคในสัตว์ตามมาตรการของกรมปศุสัตว์
- ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเก็บหลักฐานสร้างหลักฐานให้สัตว์ให้โรคพิษสุนัขบ้า
- ควบคุมการเคลื่อนย้ายและกักบริเวณสุนัข-แมวที่สงสัย เพื่อป้องกันการขยายเชื้อ
- นำสัตว์ไปกักในพื้นที่ที่ต่อเนื่องอย่างน้อย 6 เดือนหลังพบผลบวกตัวสุดท้าย
- ร่วมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้การเลี้ยงดูสุนัข/แมว ที่ถูกต้อง

อาสาสมัครสาธารณสุขและปศุสัตว์

- ร่วมสำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัขและแมว
- ช่วยดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่และพื้นที่เสี่ยงภัย
- ให้คำแนะนำประชาชนร่วมเฝ้าระวังสังเกตอาการสัตว์ส่งตรวจจากที่มีการพบโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ต่อไป อย่างน้อย 6 เดือน
- ร่วมเป็นหน่วยเฉพาะกิจในการดำเนินการด้านกิจกรรมต่างๆ

คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

เอกสารอ้างอิง

1. Criteria for declaration of Rabies Free Area (WHO 1992)
2. นิยามโรคติดเชื้อประเทศไทย 2544 สำนักระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข
3. กรมควบคุมโรค แนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้า และคำถามที่พบบ่อย
สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนดี้ไซน์ 2556
4. สรุปผลประชุมกลุ่มการพัฒนาหลักเกณฑ์การสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า จากการสัมมนา
การเร่งรัดกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าปี 2556 วันที่ 20 -22 กุมภาพันธ์ 2556
ณ.โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กรุงเทพมหานคร
5. สรุปผลประชุมกลุ่มแนวทางการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าจากการสัมมนา
เชิงปฏิบัติการกำหนดแนวทางการเร่งรัดการสร้างโรคพิษสุนัขบ้า
วันที่ 29-31 กรกฎาคม 2556 โรงแรมหนองคาย จังหวัดหนองคาย

คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า

กรมปศุสัตว์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข

กรมส่งเสริม
การปกครองท้องถิ่น